

**2021 YILI
İNTERNET MEDYASI
ÇOCUK HAK İHLALİ
İZLEME RAPORU**

2021 YILI İNTERNET MEDYASI ÇOCUK HAK İHLALI İZLEME RAPORU

Bu rapor, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. İçeriğinden yalnızca GÖÇ VE İNSANİ YARDIM VAKFI sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İçindekiler

KISALTMALAR

Önsöz

Yönetici Özeti

Hak İhlallerine İlişkin Bulgularımız

GİRİŞ

Amaç ve Metodoloji

Çocuk Hakları İhlallerine Dair Genel Veriler

İhlaller İlişkin Değerlendirme.

Hak İhlali Haberlerinde Sığınmacı/Mülteci/Göçmen Çocukların Görünmezliği

Haber Yoluyla Çocuk Hak İhlali

Sonuç

EKLER

1. Tablolar

Tablo 1: Çocuk Hak İhlallerinin Aylara Göre Dağılımı

Tablo 2: Haberlerde çocuk hak ihlallerinin illere göre dağılımı

Tablo 3: Hak İhlalinden Etkilenen Çocuk Sayısı

Tablo 4: Çocuğun Uyruğu

Tablo 5: Haberde Geçen Çocuğun Yaşı

Tablo 6: İhlal Edilen Haklar

Tablo 7: İhlal Edilen Haklar Cinsiyet Dağılımı

Tablo 8: İhlal Edilen Hakların Yaşlara Göre Dağılımı

Tablo 9: İhlal Türü ve Çocuğun Uyruğu

Tablo 10: Haberin Konusu

Tablo 11: Olayın Faili

Tablo 12: İhlal Türü ve Olayın Faili

Tablo 13: Haber Yoluyla İhlal ve Çocuğun Cinsiyeti

Tablo 14: Haber Yoluyla Hak İhlali

Tablo 15: Haberin Konusu ve Olayın Faili

Tablo 16: Hak İhlali Haberin Neresinde

Tablo 17: Haberde Çocuğun Hangi Hakları İhlal Ediliyor

Tablo 18: İhlal Edilen Hak ve Haberin Konusu

2. Grafikler

Grafik 1: İhlallerin İllere Göre Dağılımı

Grafik 2: İhlale Uğrayan Çocukların Cinsiyeti

Grafik 3: Hak İhlaline Uğrayan Çocukların Uyruğu/Statüsü

3. Kodlama Formu

KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
GİYAV	Göç ve İnsani Yardım Vakfı

ÖNSÖZ

Çocuk hakları ile ilgili haberleri Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (ÇHS) güvence altına haklar ve uyulması gereken uluslararası/ulusal standartlara göre değerlendirdiğimiz raporumuz; ne yazık ki 2021 yılında da çocuk hakları ile ilgili durumun değişmediğini gösteriyor. Her yıl internet medyasına yansıyan haberler üzerinden hazırladığımız raporlar ihlallerin devam ettiği ve sorumluların yükümlülüklerini yerine getirmediği bir tabloyu önümüze koyuyor. Ortaya çıkan bu tablo nedeniyle çocuk hakları ihlalleri raporlarımızı "Kara Rapor" olarak adlandırıyoruz.

2021 yılı izleme verilerimizin ortaya koyduğu sonuçlar; çocuk hakları odaklı politika ve mekanizmaların oluşturulması durumunda ihlallerin büyük çoğunluğunun önlenilebileceğini göstermektedir. Ancak buna rağmen yasama organı dahil ilgili kamu otoritelerinin harekete geçmediği bir tablo ile karşı karşıyayız. Göç ve İnsani Yardım Vakfı (GİYAV) olarak hazırladığımız yıllık raporlarla ihlalleri görünür kılmaya, sorumluların gerekli önlemleri almaları ve ihlallerin önlenmesi için kamuoyu baskısı oluşturmayı amaçlıyoruz.

İzleme çalışması kapsamında yaşam hakkı ihlalleri, erken zorla evlendirilme, çocuk intiharları, silahlı çatışma ortamında yaşamını yitiren çocuklar, cinsel istismara uğrayan çocuklar ile ilgili ihlalleri konu alan haberleri analiz ederek devletin çocuk haklarına dair yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini tespit etmeye odaklandık. Raporumuzun sonuçları başta devlet olmak üzere, hepimizin çocukların içinde yaşadığı karanlığı ortadan kaldırmak ve geleceğe dair umutlarımızı koruyabilmek için acilen harekete geçmemiz gerektiğini gösteriyor.

Özellikle devlet diyoruz çünkü; Türkiye 1995'ten beri ÇHS'deki yükümlüklerin gereğini tam olarak yerine getirmemektedir. Raporun sonuçları Türkiye'nin Sözleşme'yi onaylayarak taahhüt ettiği; çocuğun korunması için gerekli olan yasal, idari güvenceleri sağlamadığını, etkili mekanizmaları kurmadığını ve mevcut mekanizmaların işletilmediğini göstermektedir. Sözleşme'de güvence altına alınan sosyal, kültürel ve ekonomik yükümlülükleri yeterince yerine getirme konusunda isteksiz davrandığını ortaya koymaktadır.

Oysa çocukların bağımsız bireyler oldukları, kendilerine özgü haklarının olduğunun kabulü ve tüm kamusal politika/uygulamaların "Çocuğun Yüksek Yararı" ilkesi ekseninde planlanması halinde ihlalleri en aza indirmek mümkün olacaktır. Çocuk hakları ile ilgili tüm süreçlere, her aşamada başta çocuklar olmak üzere ilgili kişi, kurum ve kuruluşların katılımının sağlanması, görüş ve önerilerinin dikkate alınması halinde çocuklar için daha güzel bir ülke/dünya umut etmek kolaylaşacaktır.

Etkiniz AB Programı'nın destekleri ile tamamladığımız bu izleme çalışmasına desteklerini esirgemeyen ve her aşamasından birlikte çalıştığımız sevgili Ülkü Doganay ve Nejat Taştan'a, ve raporun hazırlanmasında asıl yükü üstelenen emekçi arkadaşlarımıza ve yöneticilerimize teşekkür ediyoruz.

Göç ve İnsani Yardım Vakfı Yönetim Kurulu

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye, ÇHS'yi 1990 yılında azınlık ve yerli gruplara mensup çocukların anadili haklarını da içeren 17. 29. ve 30. Maddelerine çekince koyarak onayladı. Sözleşme Türkiye bakımından 1995 yılından beri yürürlüktedir. Sözleşme çocukların; yaşama, gelişme, korunma, katılım, sosyal ve kültürel hakları yanı sıra ifade ve örgütlenme özgürlüğü dahil haklarını güvence altına almakta ve taraf devletlere çocuklara özgü tedbir ve önlemler oluşturmaları için görevler yüklemektedir.

GİYAV olarak 2012 yılından bu yana internet medyası üzerinden çocuklarla ilgili haberleri tarayarak hak ihlallerini tespit etmeye çalışıyoruz. İzleme çalışmamızın verilerini karar alıcıları ve uygulayıcıları ihlallerin ortadan kaldırılması konusunda harekete geçirmek ve kamuoyunun duyarlılığını artırmak amacıyla raporluyoruz. 2021 yılı için gerçekleştirdiğimiz izleme çalışması verilerimize göre çocuklar, haklara erişim konusunda eşitsizlikle karşı karşıyalar ve ihlallere maruz kalıyorlar.

Göç ve İnsani Yardım Vakfı (GİYAV) olarak 2012 yılından beri yıllık olarak yayınladığımız "İnternet Medyası Çocuk Hakları İhlalleri Raporu 2021" ile yeniden karşınızdayız. Ne yazık ki çocuk haklarında yaygın ihlallere rağmen sorumluların harekete geçmemesi hali 2021 yılında da karşımıza çıktı. Bu nedenle Vakıf olarak raporlarımızı "Kara Rapor" olarak adlandırıyoruz. Umuyoruz ki 2022 yılı ihlallerin önlenmesi için sorumluların gerekli önlemleri aldığı ve hiçbir çocuğun hak ihlaline uğramadığı bir yıl olur.

İzleme ve raporlama çalışmamızın yegâne amacı çocuk hakları ihlallerini görünür kılmak, savunuculuk ve karar alıcılar için çocuk haklarına ilişkin durumu veriye dayalı olarak ortaya koymaktır. Biliyoruz ki çocuk hakları eksikli her durum tespiti başta karar alıcılar ve uygulayıcılar olmak üzere bireylere, sivil toplum örgütlerine ve medyaya da sorumluluk yükler. Vakıf olarak bu sorumlüğümüz çerçevesinde çocuklar için daha iyi bir ülke yaratılması için çocuk haklarını savunmaya devam edeceğiz.

Türkiye'de çocukların en fazla ihlale uğradıkları hakları merkeze alan bir raporlama çerçevesi oluşturmayı hedefledik. Bu doğrultuda izlemeyi ve raporlamamızı 2 ana bölümde tasarladık. Birinci bölümü ÇHS'de yer alan haklar arasından bir seçim yaparak aşağıdaki 6 hak alanında izlemeye ayırırken ikinci bölümünü internetten yayın yapan haber platformları ve gazetelerin bu haklarla ilgili haberlerde ihlali/ihlalleri nasıl haberleştirdiklerine, haberleştirirken yeni hak ihlallerine yol açıp açmadığına ve haberde kullanılan dil ve görsellere dair ayrı bir inceleme yaptık.

Raporun birinci bölümünü oluşturan ve izlediğimiz hak kategorileri;

1. Çocuğun gelişimi, hayatta kalması ve yaşam hakkı,¹
2. Çocuğun cinsel istismar ve sömürüye karşı korunma hakkı,

¹-Raporda kısaca yaşam hakkı olarak kullanılmıştır.

3. Çocuğun işkence, kötü muamele, şiddet, ölüm cezasına karşı korunma hakkı,
4. Çocuğun tehlikeli işten ve sömürüden korunma hakkı,
5. Çocuğun eğitim hakkı,
6. Kişi güvenliği, bedensel ve ruhsal bütünlüğün korunması hakkı, ihlali olarak değerlendirilebilecek olay ve durumlara dair haberleri tespit ettik ve inceledik.²

Yukarıda sıraladığımız 6 hak kategorisi üzerinden, 2021 yılı boyunca internet mecrasında yayın yapan haber platformlarına ve gazetelere yansıyan çocuk hak ihlallerini tespit etmeye yönelik bir tarama çalışması yürüttük.

Hak İhlallerine İlişkin Bulgularımız

İzleme çalışması kapsamında yer alan 6 hak kategorisi ile ilgili olarak 2021 yılı içinde internet üzerinden yayın yapan haber siteleri ve platformlarda yayınlanan 715 haber üzerinden yaptığımız niteliksel içerik analizi, bu haberlere konu olan olaylarda, toplam 1325 çocuk hak ihlali yaşandığını ortaya koydu. Çocukların yaşadıkları hak ihlallerinin aylara göre dağılımı, hak ihlaline uğratılan çocukların sayısında mevsimlere ya da yılın belli aylarına göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını gösterdi (bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Çocuk Hak İhlallerinin Aylara Göre Dağılımı

Ay	Haber Sayısı	İhlalden Etkilenen Çocuk Sayısı	Oran%
OCAK	35	127	9,58
ŞUBAT	41	97	7,32
MART	63	90	6,79
NİSAN	60	82	6,19
MAYIS	62	108	8,15
HAZİRAN	72	96	7,25
TEMMUZ	68	109	8,23
AĞUSTOS	65	125	9,43
EYLÜL	55	90	6,79
EKİM	53	126	9,51
KASIM	58	149	11,25
ARALIK	83	126	9,51
TOPLAM	715	1325	100,00

2- Raporda kısaca kişi güvenliği ve bütünlüğü hakkı olarak kullanılmıştır.

İlgili haberlerde bu çocukların yaklaşık yarısının (%47) cinsiyetine dair herhangi bir bilgi yer almıyordu. Haberde cinsiyet bilgisine yer verilen çocukların %31'i oğlan, %22'si ise kız çocuklarıdır.

Tablo 3: Hak İhlaline Uğratılan Çocuğun Yaşı

Yaş	Çocuk Sayısı	%
0-2	67	5,06
3-6	197	14,87
7-14	366	27,62
15-18	182	13,74
Bilinmiyor	513	38,72
Toplam	1325	100,00

Tablo 4: Çocukların İhlal Edilen Hakları³

İhlal Edilen Hak	HABER SAYISI	HABER SAYISI %	ÇOCUK SAYISI	ÇOCUK SAYISI %
Yaşam hakkı	378	51,57	517	37,30
Cinsel sömürüye karşı korunma hakkı	92	12,55	166	11,98
İşkence, kötü muamele, şiddet, ölüm cezasına karşı korunma hakkı	5	0,68	7	0,51
Tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı	24	3,27	167	12,05
Eğitim hakkı	16	2,18	200	14,43
Kişi güvenliği, ve bütünlüğünün korunması hakkı	218	29,74	329	23,74
TOPLAM	733	100	1386	100
Eğitim hakkı	16	2,18	200	14,43
Kişi güvenliği, ve bütünlüğünün korunması hakkı	218	29,74	329	23,74
TOPLAM	733	100	1386	100

3- Aynı haberde birden fazla hak ihlali olan durumları da içermektedir.

Tablo 4, internet medyasının çocuk hak ihlallerine dair haber gündeminde, ölüm, yaralanma, cinsel istismar gibi okurun dikkatini çekecek, sansasyonel ve dramatize edilmiş anlatıma imkan tanıyan ihlallerin öne çıkardığını göstermektedir.⁴ Buna göre, inceleme kapsamına alınan haberlerin yarısından fazlası çocukların yaşam hakkı ihlalleri ile ilgilidir. Bu haberlerde 513 çocuğun ihlale uğradığı tespit edilmiştir. Haberlerin %30'unda çocukların ihlal sonucunda yaralandığı, şiddet gördüğü vb. olaylar sebebiyle kişi güvenliği ve bütünlüğü hakkının ihlali konu edilmektedir. Çocukların cinsel sömürüye karşı korunma hakkının ihlaline dair olaylar ise haberlerin yaklaşık %13'ünü oluşturmaktadır. Buna karşılık sansasyonel, dramatik, okurların dikkatini çekecek ve sayfada daha uzun süre kalmasına yol açacak içerikler ve görüntüler sunulmasına imkan sağlamayan, ancak çok sayıda çocuğun hak ihlalleri yaşadığı bilgisini açık kaynaklardan da kolayca takip edebildiğimiz çocukların tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı ve eğitim hakkı gibi alanlardaki hak ihlalleri medyanın gündemine girememektedir.

Araştırma kapsamında dahil edilen 715 haberde tespit edilen hak ihlallerinin faillerine bakıldığında, ağırlıklı olarak ebeveynler öne çıkmaktadır. 505 çocuğun (% 36) hak ihlaline uğradığı olayda faillerden birisi çocukların ebeveynidir. Yine 380 çocuğun (%27) hak ihlalinde ise kamu idareleri ve yerel yönetimler faillerden bir olarak karşımıza çıkmaktadır. Taşıt sürücülerinin ihmali sonucu ortaya çıkan ölüm ya da yaralanma oranı da ihlaller arasında dikkat çekmektedir. Çocukların yaşadıkları hak ihlallerinin %15'inde failinin taşıt sürücülerinin olduğu tespit edilmiştir. Verilerimiz 7 çocuğa yönelik ihlallerin ise güvenlik kuvvetleri tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir.

Çocuk hak ihlali tespit ettiğimiz 715 haberin analizi, hak ihlaline uğratılan çocukların 170'inin mülteci ya da göçmen olduğunu göstermiştir. Hak ihlaline uğratılan mülteci ya da göçmen çocukların 25'i kız, 35'i ise oğlan çocuktur. Çocukların 109'unun cinsiyetine dair bir bilgiye haberlerde rastlanmamıştır. Hak ihlali yaşayan mülteci ya da göçmen çocukların yarısından fazlasının (89 çocuk) tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkının ihlal edildiği görülmüştür. Haberlere yansıyan verilere göre, 2021 yılında hak ihlali yaşayan mülteci ve göçmen çocukların yaklaşık dörtte birinin yaşam hakkı ve % 22'sinin ise kişi güvenliği ve bütünlüğü hakkı ihlal edilmiştir. Medyanın mülteci ve göçmen çocukların ölüm ve yaralanması ile sonuçlanan olaylara ilgisi onların yaşadıkları hak ihlallerinden çok dramatize edilerek okurun dikkatini çekecek haber içeriklerine ağırlık vermesinden kaynaklanmaktadır. Mülteci çocuklarla ilgili hak ihlali tespit edebildiğimiz haberler ağırlıklı olarak yoksulluk, yangın vb. sebeplerle⁵ ölüm ya da yaralanmayı konu edinmektedir.

4- <https://www.gazeteduvar.com.tr/urfada-mahalle-arasinda-dolasan-zirhli-arac-5-yasindaki-cocugu-ezdi-haber-1539076>

<https://www.karar.com/guncel-haberler/yalovada-cocuga-polis-siddeti-dur-ihtarina-uymayan-lisellileri-20-dakika-164015>

5- Esenyurt'ta 4 Suriyeli çocuğun öldüğü evden yoksulluk çıktı. Ailenin doğal gaz faturasını ödeyemediği için elektrik sobası kullandığı, yangının da bu sebepten çıktığı ortaya çıktı. <https://www.evrensel.net/haber/45014774-multeci-cocuk-oldu-dogal-gazi-odeyemedikleri-icin-elektrikli-soba-kullanmislar>

Mersin'de eşarbının takıldığı narenciye paketleme makinesine kapılan 13 yaşındaki çocuk işçi Suriyeli U. K. vefat etti. <https://www.gazeteduvar.com.tr/paketleme-makinesine-kapilan-13-yasindaki-cocuk-iscisi-oldu-haber-1542116>

Tablo 7. Mülteci/göçmen/sığınmacı çocukların ihlal edilen hakları

İhlal edilen Hak	Çocuk Sayısı	%
Yaşam hakkı	40	23,53
Cinsel sömürüye karşı korunma hakkı	4	2,35
Tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı	89	52,35
Kişi güvelliği ve bütünlüğü hakkı	37	21,76
TOPLAM	170	100

Çalışmamız kapsamında raporun ikinci bölümünde yer verdiğimiz haber yoluyla çocuk hak ihlali izleme ve analizlerine ilişkin olarak da;

- Medyanın, çoğunlukla ticari amaçlarla ve yapısal ilişkileri ekseninde hareket eden kuruluşlar olması nedeniyle özellikle insan hakları gibi alanlarda yaşanan ihlalleri görünür kılma ve yeni hak ihlalleri yaratmama konusundaki toplumsal sorumluluğunu ikincil planda tutulduğunu
- İnceleme kapsamında yer alan haberlerde en sık rastladığımız hususlardan bir diğeri hak ihlali yaşayan çocuğun tanınmasına imkân sağlayacak biçimde çocuğun kimliğini ifşa eden, unutulma hakkını ve özel hayatın gizliliğini ortadan kaldıran bilgilere yer verildiğini
- Çocuğun cinsel istismarını konu edinen haberlerde dil, fotoğraf gibi öğeler ya da çocuğun kimliğinin ifşası gibi sebeplerle bir kere daha hak ihlali yaşanmasına sebep olduğunu
- Haberlerde yer alan dramatik haber anlatısının ardında çocuğun yaşadığı istismarı gizleyen bir haber dilinin kullanıldığını
- Çocuğun maruz kaldığı hak ihlalinin sorumlusu olarak çocuğu gösteren bir dil kullanıldığını tespit ettik.
- İzleme çalışması sonucunda, elde edilen bulgular dikkate alınarak özetle aşağıdaki alanlarda somut adımlar atılması önerilmektedir:
- BMÇHS'deki haklardan tüm çocukların eşit düzeyde yararlanmalarını sağlamak ve ayrımcılığa neden olan şartları ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bu amaçla çeşitli tedbir ve etkili mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- Devlet, her türlü istismar ve kötü muameleye karşı gerekli yasal, idari, toplumsal ve eğitsel önlemleri almalıdır.
- Çocukların çalıştırılmasının yasak olduğu temel ilkesiyle birlikte çocuğu koruyacak etkili tedbir ve politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.
- Hak ihlallerinin önüne geçmede devlet politikalarının geliştirilmesi, yaş ve gelişimlerinin esas alındığı çocuk katılımlı programların oluşturulması gerekmektedir.

- Önleme temelli çalışmalar sivil toplum örgütleri ile ortaklaşarak gerçekleştirilmelidir.
- Medya organ ve aktörlerinin hem politik düzlemde hem de toplumsal algıyı oluşturma ve değiştirmedeki gücünü dikkate alarak çocuk hakları ve çocukluk algısı ve farkındalığıyla haberler hazırlanmalıdır.
- Medya organ ve aktörleri ile çocuk hakları alanında çalışan örgütlerin birliktelikleri sağlanmalıdır.

GİRİŞ

Türkiye, ÇHS'yi 1990 yılında azınlık ve yerli gruplara mensup çocukların anadili haklarını da içeren 17. 29. ve 30. Maddelerine çekince koyarak onayladı. Sözleşme Türkiye bakımından 1995 yılından beri yürürlüktedir. Sözleşme çocukların; yaşama, gelişme, korunma, katılım, sosyal ve kültürel hakları yanı sıra ifade ve örgütlenme özgürlüğü dahil haklarını güvence altına almakta ve taraf devletlere çocuklara özgü tedbir ve önlemler oluşturmaları için görevler yüklemektedir.

GİYAV olarak 2012 yılından bu yana internet medyası üzerinden çocuklarla ilgili haberleri tarayarak hak ihlallerini tespit etmeye çalışıyoruz. İzleme çalışmamızın verilerini karar alıcıları ve uygulayıcıları ihlallerin ortadan kaldırılması konusunda harekete geçirmek ve kamuoyunun duyarlılığını artırmak amacıyla raporluyoruz. 2021 yılı için gerçekleştirdiğimiz izleme çalışması verilerimize göre çocuklar, haklara erişim konusunda eşitsizlikle karşı karşıyalar ve ihlallere maruz kalıyorlar. Kamu otoriteleri halen, çocukları toplumun özgür ve eşit haklara sahip bireyleri olarak gören bir bakış açısına sahip değil. Bu bakış açısı siyasetçilerin, medya organlarının, gazetecilerin ve gündelik hayatta çocuklarla ilgili sorumlulukları olanların kullandıkları dil ve yaklaşımı belirliyor. Çocuğun insan haklarına bakış açısına dair önemli bir göstere olarak karşımıza çıkan bu egemen yaklaşımın sonucu olarak çocuklar, kendilerini ilgilendiren hiçbir konuda özne olarak görülüyorlar. Aksine çocukları yetersiz ve zayıf gören ve bu nedenle yetişkinlerin koruma ve gözetimlerine terk eden bu bakış açısı nedeniyle çocuklar, toplumsal yaşama eşit ve özgür bireyler olarak katılma, potansiyellerini geliştirme ve kendileri hakkında alınacak karar süreçlerine katılım hakkından mahrum bırakılmaktadır. Bu durum her türlü istismarın ve ihmalin temelini oluşturuyor. Çocuğa ilişkin bu bakış açısının değişmesi, çocuğun hak öznesi birey olarak tanınması, toplumsal yaşama ve karar alma süreçlerine katılımını sağlayacak uygun hukuksal düzenlemelerin yapılması, var olanların daha etkin bir yapıya dönüştürülmesi gereği karşımızda durmaya devam ediyor.

Bu nedenledir ki GİYAV olarak çocukların yaşadıkları hak ihlallerine karşı verilere dayalı daha güçlü savunuculuk yapabilmek amacıyla internet medyasına yansıyan haberler üzerinden izleme ve raporlama yapmaya devam edeceğiz.

Çocuk haklarında Uluslararası İnsan Hakları Standartlarına Uyumun İzlenmesi çalışmamız için Etkiniz AB Programı'nın destekleri ile hazırladığımız bu raporla; erişebildiğimiz çocuklara yönelik hak ihlalleri verilerini ve medyanın bu ihlalleri nasıl ele aldığına dair değerlendirmemizi sizlerle paylaşıyoruz.

Amaç ve Metodoloji

İzleme ve raporlama çalışmamızın yegane amacı çocuk hakları ihlallerini görünür kılmak, savunuculuk ve karar alıcılar için çocuk haklarına ilişkin durumu veriye dayalı olarak ortaya koymaktır. Biliyoruz ki çocuk hakları eksenli her durum tespiti başta karar alıcılar ve uygulayıcılar olmak üzere bireylere, sivil toplum örgütlerine ve medyaya da sorumluluk yükler. Vakıf olarak bu sorumlüğümüz çerçevesinde çocuklar için daha iyi bir ülke yaratılması için çocuk haklarını savunmaya devam edeceğiz.

Raporlama çalışmamızda ÇHS'da güvence altına alınan ve ırk, din, renk, dil, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, siyasi düşünce, inanç, mezhep vb. ayırım yapılmaksızın tüm çocukların yararlanması gereken hakları esas aldık.

Ancak benzeri her çalışmada olduğu gibi bu çalışma da belirli sınırlılıklar içeriyor. Bu sınırlılıkların ilki izleme çalışmasının internet medyası üzerinden yapılması nedeniyle çocuk haklarına ilişkin tüm durumları yansıtmıyor olmasıdır. Ulaşabildiğimiz haberlerden elde ettiğimiz verileri farklı kaynaklardan doğrulamaya çalıştık. Ancak bir yandan verilerimizi sahada doğrulamak için gerekli insan kaynağına ve araçlara sahip olmamız, diğer yandan karşılaştırma için kullanılacak güncel ve hak ekseninde toplanmış istatistik verilerin olmaması nedeniyle, raporumuz internette yayın yapan haber platformları ve gazeteler üzerinden topladığımız ihlallerle sınırlı olduğunun altını çizmemiz gerekiyor. Başka bir deyişle devletin çocuklarla ilgili hak eksenli veriler toplamaması nedeniyle, raporumuz ancak medya profesyonelleri tarafından "haber olmaya değer görülen" verilerle sınırlı kaldı.

Bu nedenle, önceki yıllarda yapmış olduğumuz izleme çalışmalarının sonuçlarından da yola çıkarak, Türkiye'de çocukların en fazla ihlale uğradıkları hakları merkeze alan bir raporlama çerçevesi oluşturmayı hedefledik. Ve ÇHS'da yer alan haklar arasından bir seçim yaparak aşağıdaki 6 hak alanında izleme yaptık. Bunlar;

- Çocuğun gelişimi, hayatta kalması ve yaşam hakkı,⁶
- Çocuğun cinsel istismar ve sömürüye karşı korunma hakkı,
- Çocuğun işkence, kötü muamele, şiddet, ölüm cezasına karşı korunma hakkı,
- Çocuğun tehlikeli işten ve sömürüden korunma hakkı,
- Çocuğun eğitim hakkı,
- Kişi güvenliği, bedensel ve ruhsal bütünlüğün korunması hakkı, ihlali olarak değerlendirilebilecek olay ve durumlara dair haberleri tespit ettik ve inceledik.

6- Raporla kısaca yaşam hakkı olarak kullanılmıştır.

Yukarıda sıraladığımız 6 hak kategorisi üzerinden, 2021 yılı boyunca internet mecrasında yayın yapan haber platformlarına ve gazetelere yansıyan çocuk hak ihlallerini tespit etmeye yönelik bir tarama çalışması yürüttük. Eşzamanlı olarak, internette yayın yapan haber platformları ve gazetelerin bu haklarla ilgili haberlerde; ihlallerin nasıl haberleştirdiklerine, haberleştirirken yeni hak ihlallerine yol açıp açmadığına ve haberde kullanılan dile dair ayrı bir inceleme yaptık. Bu değerlendirme, medya taraması yoluyla elde edilen verileri incelerken bu verileri oluşturmamıza temel olan haberlerin çocuğun yüksek yararı ilkesi ile olan ilişkisine dikkat çekmeyi amaçladı. Özellikle, medyada çocukların yaşadığı hak ihlalleri ile ilgili haberlerde, ihlalin tespit edilmesine, bir sorun olarak işaretlenmesine ve giderilmesi ya da telafi edilmesine yönelik hak temelli bir bakış açısının gerekliliğinden yola çıkarak, çocuk hak ihlallerini konu edinen haberlerde, haber yoluyla yeni bir hak ihlalinin yapılıp yapılmadığının da önemli bir sorun olarak ele alınması gerektiğini düşünüyoruz.

Çocuk Odaklı Habercilik El Kitabında da⁷ yer aldığı üzere; “Çocuktan yana olmayan, onu birey olarak görmeyen, nesneleştiren, özel hayatına saygı duymadan kişisel bilgilerini sorumsuzca yayan, seslerine yer vermeyen, ayrımcılık yapan, çocuğu sadece korunmaya muhtaç, güçsüz varlıklar olarak gösteren medya Türkiye'nin de taraf olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ihlal etmiş oluyor. Oysa çocuk hakları odaklı medya mümkün.” olmalıdır.

Haberde hak temelli bakış açısının yoksuluğu, çocuğun kimliğini ifşa eden, hedef gösterici, suçlayıcı, faili koruyan/gizleyen, çocuğu mağdur zavallı, gösteren bir dilin kullanılması, istismanın ya da çocuğun yaşadığı şiddetin pornografikleştirilmesi gibi yeni hak ihlallerine yol açması sebebiyle ayrı ve daha kapsamlı bir çalışmada ele alınması gereken bir sorun ve görev olarak önümüzde duruyor.

Bu raporda ise, medyaya yansıyan çocuk hak ihlallerine yönelik yaptığımız tarama sonuçlarından yola çıkarak medyanın çocuk haklarını ele alış biçimini sorunlaştıracak daha kapsamlı bir çalışmaya temel oluşturabilecek kimi verileri ortaya koymak ve tartışmaya açmakla yetiniyoruz.

İzleme çalışmamızı gerçekleştirirken ÇHS'da düzenlenen haliyle 0-18 yaş arası bireyleri çocuk olarak kabul ettik. Elinizdeki rapora konu ihlaller, 01.01.2021 ile 31.12.2021 tarihleri arasındaki dönemi kapsayan ve internet üzerinden haber yayınlayan yaygın ve yerel medya üzerinden yaptığımız tarama sonucunda elde edilen verilere dayanmaktadır. İzleme sürecinde çocukların uğradığı ve internet medyasına yansıyan ihlallerin tümünü tespit etmeyi amaçladık. Ancak bir yıllık süre içinde internet üzerinden haber yayınlayan yerel basında yer alan içeriklere erişimde çeşitli zorluklarla karşılaştık bazı haberlere erişim kısıtlılığı getirilmiş ya da yayından kaldırılmış olması gibi nedenlerle, gazetelere ve haber platformlarına yansıyan ihlallerin tümüne ulaşım sağlayamadığımızı bilmediğimizi vurgulamak isteriz. Diğer yandan, internet üzerinden yayıncılık yapan haber platformlarının ya da çevrimiçi ortamda içerik yayınlayan gazetelerin haber kaynaklarına erişimleri, çalışan politikaları ve gündem öncelikleri gibi sebeplerle yönetim merkezlerinin bulunduğu Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde yaşanan olayları yerelde yaşananlara göre daha fazla oranda sayfalarına taşıyor oldukları dikkate alındığında, haberler

7- Raporda kısaca yaşam hakkı olarak kullanılmıştır.

üzerinden yaptığımız bu taramanın 2021 yılı içinde çocukların yaşadığı tüm hak ihlallerini yansıtamayacağını kabul etmek gerekir. Yine, gazetelerin basılı nüshaları ile çevrimiçi nüshalar arasında içerik farklılıkları olması yanı sıra, sadece basılı olarak yayınlanan yerel gazetelerin izleme kapsamı dışında olması da hak ihlallerinin hiçbir durumda bu rapordaki verilerle sınırlı olmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, bu izleme çalışmasının temel amacı, olabildiğince çok sayıda ihlal verisine ulaşmak ve hak odaklı bir izleme yapmak olmuştur.

Çocuk hak ihlallerine dair haberleri çevrimiçi yayıncılık yapan toplam 82 haber platformu ve gazetenin web siteleri ve Google arama motoru aracılığıyla, önceden belirlediğimiz anahtar kelimeler üzerinden tespit ettik⁸. Haber taraması, “çocuk; çocuk gelin; kız çocuğu; oğlan çocuğu; erkek; kız; bebek; kız bebek; erkek bebek; mülteci çocuk; Suriyeli kız; Suriyeli oğlan; Suriyeli bebek; mülteci kız; mülteci erkek; mülteci oğlan; mülteci bebek; okul; okul-çocuk; erkek öğrenci; kız öğrenci; eğitime ulaşamayan öğrenci; EBA; uzaktan eğitim; sığınmacı çocuk” kelimeleri üzerinden gerçekleştirildi. İzleme süreci bu kelimelerin geçtiği tüm haberlerin tespit edilmesi, haberin ön okumasının yapılması ve belirlediğimiz 6 hakla ilgili ihlalleri konu edinen haberlerin tespit edilmesi, haberde yer alan bilgilerin kodlanması ve analiz edilmesi şeklinde işledi.

İncelemeye konu olan haberleri belirlerken, ana amacımız 2021 yılı içinde çocukların uğradıkları hak ihlallerine dair olabildiğince çok veriye ulaşmak olduğu için özellikle olay ve vaka bazlı hareket etmeye çalıştık. Aynı olaya birden fazla haber sitesinde ya da platformda yer verilmiş durumlarda en fazla ayrıntıya yer veren haberi seçtik. Bir haberde yeterli bilgi bulamadığımızda ya da bilginin doğruluğundan şüphe ettiğimizde aynı olayla ilgili başka sitelerde yayınlanan haberlerle karşılaştırma yaparak doğrulamaya çalıştık. İhlalleri tespit etmeyi hedeflediğimiz için, örneğin çocukların yaşadığı sorunlara genel bir çerçeve içinde değinen ve doğrudan belli bir sayıdaki çocuğu işaret etmeyen haberleri inceleme dışında bıraktık.

Araştırma kapsamında tespit edilen haberler niteliksel içerik analizi tekniği ile incelendi. Haberlerin analizi sürecinde, uzman arkadaşlarımızla gerçekleştirdiğimiz atölyeler sonucunda 18 sorudan oluşan “Çocuk Hak İhlallerinin Tespiti-Kodlama Formu”nu⁹ oluşturduk. Soru formunun ilk bölümünde haberlerin yayınlandığı web sitesi, haberin tarihi, haberin başlığı, haberin özeti gibi başlıklar altında araştırmaya dahil ettiğimiz haberlerle ilgili genel bir değerlendirmeye imkan tanıyacak giriş soruları yer aldı. Bu soruları, haberdeki ihlale konu olan çocuk sayısını, çocuğun cinsiyetini, uyuşunu, olayın geçtiği yeri, olayın/ihlalin failini tespit etmeye yönelik sorular izledi. Ayrıca, habere konu olan olayda çocuğun hangi hakkının/haklarının ihlal edildiğini ve haberin konusunu tespit etmeye yönelik, çoklu kodlamaya imkan tanıyan iki ana soru ile 2021 yılı içinde çocukların en çok hangi haklarının, hangi konularla ilgili olarak ihlal edildiğini tespit etmeye çalıştık. Bu sorulara verilen yanıtlarla çocukların cinsiyeti, yaşı, uyuşu gibi demografik veriler ve yaşadıkları ihlalin türü arasında karşılaştırma yapabilmeyi hedefledik. Haber analizi için, haberin veriliş şekli, haberde kullanılan dil, haberin başlığı, haber metni ve kullanılan görselin

8- Tarama sonucunda çocuk hak ihlallerine dair haberlerin yayınlandığını tespit ettiğimiz gazete ve haber platformlarının listesi için Raporun EKLER bölümüne bkz.

9- Kodlama formu için bkz. EKLER

hak ihlaline uğratılan çocuk bakımından yeni bir ihlal yaratıp yaratmadığını ele aldık. Bunun için haber yoluyla hak ihlalinin olup olmadığını ve haber yoluyla hak ihlalinin nasıl yapıldığını tespit etmeye yönelik sorular geliştirdik.

Ön değerlendirme sonucunda araştırmaya dahil edilmesine karar verilen 715 haber ayrıştırılmış veriler üzerinden kodlandı. Kodlama tamamlandıktan sonra, tüm veriler uzmanlar ve GİYAV ekibi tarafından yeniden gözden geçirildi ve SPSS istatistik programı kullanılarak frekans ve çapraz analizler gerçekleştirildi.

Böylece belirlediğimiz 6 hak kategorisinde çocukların yaşadıkları hak ihlalleri ile ilgili 715 habere ulaştık. Bu haberlerde toplam 1325 çocuğun hak ihlaline uğradığını tespit ettik.

Çocuk Hakları İhlallerine Dair Genel Veriler

İzleme çalışması kapsamında yer alan 6 hak kategorisi ile ilgili olarak 2021 yılı içinde internet üzerinden yayın yapan haber siteleri ve platformlarda yayınlanan 715 haber üzerinden yaptığımız niteliksel içerik analizi, bu haberlere konu olan olaylarda, toplam 1325 çocuk hak ihlali yaşandığını ortaya koydu. Çocukların yaşadıkları hak ihlallerinin aylara göre dağılımı, hak ihlaline uğratılan çocukların sayısında mevsimlere ya da yılın belli aylarına göre anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını gösterdi (bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Çocuk Hak İhlallerinin Aylara Göre Dağılımı

Ay	Haber Sayısı	İhlalden Etkilenen Çocuk Sayısı	Oran%
OCAK	35	127	9,58
ŞUBAT	41	97	7,32
MART	63	90	6,79
NİSAN	60	82	6,19
MAYIS	62	108	8,15
HAZİRAN	72	96	7,25
TEMMUZ	68	109	8,23
AĞUSTOS	65	125	9,43
EYLÜL	55	90	6,79
EKİM	53	126	9,51
KASIM	58	149	11,25
ARALIK	83	126	9,51
TOPLAM	715	1325	100,00

Elimizdeki veriler, okulların açıldığı-kapandığı aylarda ya da çocukların evde, işyerlerinde, tarlada işgücü olarak kullanıldığı mevsimlerde yaşadıkları hak ihlallerinin daha fazla olabileceğine dair anlamlı farklılıklar göstermedi. Bununla birlikte, ev ve okul gibi kapalı alanlarda daha fazla bulunan Ekim-Şubat aylarında yılın geri kalan aylarına göre daha fazla oranda çocuğun (%40) hak ihlali yaşadığını belirtmek mümkündür. Özellikle soğuk kış aylarında, yoksul hanelerde güvenli olmayan ısıtma araçlarının kullanması sonucu yaşanan kazalar sebebiyle yaralanma ve ölüm olaylarında artış olduğu tespit edilmiştir. Kapalı mekanlarda çocukların yaşadıkları istismar, taciz ve şiddete dair haberlere de bu aylarda daha fazla rastlanmıştır. Yaz aylarında ise havaların ülke genelinde ısınmaya başlamasıyla birlikte çocukların serinlemek amacıyla yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığı gölet, kanal, baraj gibi can güvenliklerini tehlikeye atan sulara girmesi sebebiyle ortaya çıkan yaralanma ve ölümler yaşanmıştır. Benzer şekilde çocukların ihmal sebebiyle balkon, teras ve pencereden düşerek yaralandıkları veya yaşamlarını yitirdikleri olaylar da bu aylarda artmaktadır.¹⁰

Grafik 1: İhlallerin İllere Göre Dağılımı

Tablo 2: Haberlerde çocuk hak ihlallerinin illere göre dağılımı (en fazla ihlal tespit edilen 10 il)

İl	Haber Sayısı	Çocuk Sayısı	% (çocuk sayısı)
ADANA	45	58	4,38
ANKARA	27	41	3,09
ANTALYA	31	44	3,32
DİYARBAKIR	25	45	3,40
ESKİŞEHİR	10	80	6,04
GAZİANTEP	32	51	3,85
İSTANBUL	115	278	20,98
İZMİR	32	60	4,53
MARDİN	9	59	4,45
ŞANLIURFA	25	47	3,55
TOPLAM	351	763	57,58

Verilerimize göre (tablo 2) hak ihlaline uğrayan çocukların yaklaşık %21'inin (278) İstanbul'da, %58'inin (763) ise tabloda yer alan 10 ilde yaşadığını göstermektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, ulusal düzeyde yayıncılık yapan medya organlarının haber merkezlerinin çoğunlukla İstanbul'da olması ya da bu mecraların haber aldığı ajansların muhabir ve çalışanlarının İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Antalya, Gaziantep gibi büyük şehirlerde bulunması, kaçınılmaz olarak bu merkezlerde yaşanan olayların gazetelere ve haber sitelerine daha fazla yansımaya sebep olmaktadır. İnternet medyasının haber gündeminin belirlenmesinde, daha fazla okurun ilgisini çekecek ve okurun sayfada daha uzun süre kalmasını sağlayacak olay ve konulara öncelik verilmesi, nüfusun yoğunlaştığı bu illerde cereyan eden olayların haber gündemine daha kolay girebilmesine de yol açmaktadır. Tabloda, hak ihlali yaşandığı tespit edilen çocukların illere göre dağılımı esas alınarak en yüksek sayıda ihlalin bulunduğu ilk 10 ile yer verilmiştir. Ancak tablo aynı zamanda en fazla çocuk hak ihlalinin yaşandığı bu illerde konuyla ilgili tespit edilen habere konu olan olay sayısına da yer vermektedir. Habere konu olan olay sayısı dikkate alındığında, haberlerin yaklaşık %29'unun İstanbul, Ankara ve İzmir'de yaşanan ihlal olaylarını konu edindiği görülmektedir. Bununla birlikte, ihlal vakalarına dair haberlerin nüfus yoğunluğu yüksek olan illerde daha fazla görülmesi, yoğunluğun daha düşük olduğu illerde çocukların daha az hak ihlali yaşamadığı anlamına gelmemektedir. Araştırma yerel ölçekte yayın yapan basın organlarını da kapsamakla birlikte muhabir sayısı ve habere erişim kanalları daha kısıtlı olan bu mecralarda daha az sayıda haber yayınlanması, yerel ilişkiler ve ağlar sebebiyle kimi istismar ve ihlal vakalarının medyaya hiç yansımaması, küçük illerdeki yerel basının haberlerini internet üzerinden yayınlamak kaynak, teknik donanım ve insan gücüne sahip olmaması gibi birçok nedenden dolayı nüfus yoğunluğu daha az olan yerlerde yaşanan hak ihlallerinin medya taraması yoluyla tespit edilmesi çok daha zordur.

Tablodan yola çıkarak hak ihlallerinin illere göre dağılımına dair bir genelleme yapmamızın önüne geçen bütün bu kısıtlılıklara rağmen, erişilen haberler arasında İstanbul'dan sonra en fazla çocuk hak ihlallerinin Adana'da (45 hak ihlali vakası ve 58 çocuk) tespit edilmiş olması dikkat çekicidir. Yapmış olduğumuz izleme çalışması, Adana'da bireysel silahlanma nedeni ile yaşanan yaşam hakkı ihlallerinin yoğunlaştığını göstermiştir¹¹. Diğer yandan tabloda haber sayısı görece düşük olmasına rağmen hak ihlaline uğratılan çocuk sayısının yüksek olduğu tespit edilen iller Eskişehir ve Mardin olmuştur. Mardin'de 50 çocuğun, Eskişehir'de 30 çocuğun eğitim hakkının ihlal edildiği tespit edilen birer haber inceleme kapsamına girmiştir¹². Yine Eskişehir'de 7 çocuk işçinin çalıştırıldığı tarlada zehirlendiğine dair bir habere rastlanmıştır¹³.

İnternet medyası üzerinden yaptığımız tarama sonucunda elde ettiğimiz 715 haberden yola çıkarak toplam 1325 çocuğun hak ihlali yaşadığını tespit ettik. İlgili haberlerde bu çocukların yaklaşık yarısının (%47) cinsiyetine dair herhangi bir bilgi yer almıyordu. Haberde cinsiyet bilgisine yer verilen çocukların %31'i oğlan, %22'si ise kız çocuklarıdır.

Grafik 2: İhlale Uğrayan Çocukların Cinsiyeti

11- Adana'da bireysel silahlanma sonucu çocukların yaşam haklarının ihlal edildiği olayların aktarıldığı haberlere örnek olarak "Adana'da Tabancayla Başından Vurulan Çocuk Yaşamını Yitirdi", "Adana'da sokakta oynarken silahla vurulan iki çocuk ağır yaralandı", "Adana'da mağanda kurşunu ensesinden çıktı: Minik V. felç kaldı "

12- <https://www.milliyet.com.tr/galeri/okul-yolunda-olum-tehlikesi-her-sabah-3-kilometre-6650709/1>

13- <https://www.evrensel.net/haber/437699/tarim-ilaci-atigi-olan-bidondan-su-icen-7si-cocuk-13-tarim-iscisi-zehirlendi>

Tablo 3: Hak İhlaline Uğratan Çocuğun Yaşı

Yaş	Çocuk Sayısı	%
0-2	67	5,06
3-6	197	14,87
7-14	366	27,62
15-18	182	13,74
Bilinmiyor	513	38,72
Toplam	1325	100,00

Yine izleme çalışmasının kapsamına giren haberlerin %39'unda ihlale maruz kalan çocuğun yaşı ile ilgili bilgiye rastlamadık. Haberlerde yaşı belirtilen çocuklar ağırlıklı olarak (%27,62) 7-14 yaş grubunda yer alıyordu. Çocukların %14,87'sinin ise 3-6 yaş aralığında olduğu tespit edildi.

Haberlerde yüksek oranda hakları ihlal edilen çocuklara ilişkin cinsiyet, yaş, engellilik, cinsel yönelim, inanç vb. bilgilerin bulunmamaktadır. Bu durum, medyanın çocuğu hak sahibi özne olarak görmemesini ortaya koymasının yanında, ihlallerin analizini ve olayda ayrımcılık yasağının ihlalinin bulunup bulunmadığının tespitini de zorlaştırmaktadır.

Tablo 4: Çocukların İhlal Edilen Hakları¹⁴

İhlal Edilen Hak	HABER SAYISI	HABER SAYISI	% (çocuk sayısı)	ÇOCUK SAYISI %
Yaşam hakkı	378	51,57	517	37,30
Cinsel sömürüye karşı korunma hakkı	92	12,55	166	11,98
İşkence, kötü muamele, şiddet, ölüm cezasına karşı korunma hakkı	5	0,68	7	0,51
Tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı	24	3,27	167	12,05
Eğitim hakkı	16	2,18	200	14,43
Kişî güvenliği, ve bütünlüğünün korunması hakkı	218	29,74	329	23,74
TOPLAM	733	100	1386	100

14- Aynı haberde birden fazla hak ihlali olan durumları da içermektedir.

Tablo 4, internet medyasının çocuk hak ihlallerine dair haber gündeminde, ölüm, yaralanma, cinsel istismar gibi okurun dikkatini çekecek, sansasyonel ve dramatize edilmiş anlatıma imkan tanıyan ihlallerin öne çıkardığını göstermektedir. Buna göre, inceleme kapsamına alınan haberlerin yarısından fazlası çocukların yaşam hakkı ihlalleri ile ilgilidir. Bu haberlerde 513 çocuğun ihlale uğradığı tespit edilmiştir. Haberlerin %30'unda çocukların ihlal sonucunda yaralandığı, şiddet gördüğü vb. olaylar sebebiyle kişi güvenliği ve bütünlüğü hakkının ihlali konu edilmektedir. Çocukların cinsel sömürüye karşı korunma hakkının ihlaline dair olaylar ise haberlerin yaklaşık %13'ünü oluşturmaktadır. Buna karşılık sansasyonel, dramatik, okurların dikkatini çekecek ve sayfada daha uzun süre kalmasına yol açacak içerikler ve görüntüler sunulmasına imkan sağlamayan, ancak çok sayıda çocuğun hak ihlalleri yaşadığı bilgisini açık kaynaklardan da kolayca takip edebildiğimiz çocukların tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı ve eğitim hakkı gibi alanlardaki hak ihlalleri medyanın gündemine girememektedir. İncelemeye konu olan bir yıllık dönemde, ulaşabildiğimiz 82 çevrimiçi platform ve gazetede çocukların tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkının ihlali ile ilgili yalnızca 24 (%3) ve eğitim hakkının ihlali ile ilgili yalnızca 16 (%2) olay haber yer almaktadır.

Tablo 5: Çocuk Sayısı/Hak İhlalinin Faili¹⁵

Fail	Çocuk Sayısı	%
Akran/Çocuk	78	5,60
Ebeveyn	505	36,25
Ebeveynin ilişkili olduğu kişi	73	5,24
Kolluk kuvvetleri	7	0,50
Kamu İdareleri ve yerel Yönetimler	380	27,28
Kamu Personeli	9	0,65
Öğretmen ve okul idarecisi	55	3,95
Din görevlisi	14	1,01
Taşıt sürücüleri	212	15,22
Haberde Fail Bilgisi Yok	20	1,44
Faili Tanımlanamayan	36	2,58
Diğer	4	0,29
Toplam	1393	100

15- Aynı olayda birden fazla failin bulunduğu vakaları da içermektedir.

Araştırma kapsamında dahil edilen 715 haberde tespit edilen hak ihlallerinin faillerine bakıldığında, ağırlıklı olarak ebeveynler öne çıkmaktadır. 505 çocuğun (% 36) hak ihlaline uğradığı olayda faillerden birisi çocukların ebeveynidir. Yine 380 çocuğun (%27) hak ihlalinde ise kamu idareleri ve yerel yönetimler faillerden bir olarak karşımıza çıkmaktadır. Taşıt sürücülerinin ihmali sonucu ortaya çıkan ölüm ya da yaralanma oranı da ihlaller arasında dikkat çekmektedir. Çocukların yaşadıkları hak ihlallerinin %15'inde failinin taşıt sürücüsü olduğu tespit edilmiştir. Verilerimiz 7 çocuğa yönelik ihlallerin ise güvenlik kuvvetleri tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir.¹⁶

Tablo 5'te görüldüğü gibi 36 çocuğun ihlale uğradığı haberde failin kimliğine ya da ihlalden kimin sorumlu olduğuna dair açık bir bilgi tanımlanamamıştır.¹⁷ 20 çocuğa yönelik ihlale ilişkin haberlerde ise failin kim olduğuna dair herhangi bir bilgi yer almamıştır.¹⁸ Bu durum, haber anlatısı içinde olaya ve olayın sansasyonel, dramatik unsurlarına ağırlık veren habercilik pratiklerinin hak odaklı bir bakış açısından yoksunluğu ile ilişkilidir. Konvansiyonel haber anlatısı içinde olayın arka planı, hak ihlalinin tespiti, ihlalin sebeplerinin açığa çıkarılması, hak ihlalinden sorumlu olanların teşhiri ve ihlalin giderilmesine yönelik bir habercilik anlayışının izlerini bulmak zordur. İnceleme kapsamına alınan haberlerde ihlalin failine dair bir bilginin bulunmaması, medyanın çocuklarla ilgili olayları aktarırken hak odaklı bir yaklaşımı benimsemekten uzak olması ile ilgilidir.

Tablo 6: İhlal Türü ve Olayın Failine Göre Haberlerin Dağılımı¹⁹

Hak	Akranı/ Çocuk	Ebeveyn	Ebvyn. ilişkide olduğu kişi	Güvenlik/ kolluk	Kamu ve yerel otoriteler	Öğretmen ve okulu idarecileri	Taşıt Sürücülerini	Kamu Personeli	Diğer	Fail Bilgisi Olmayan	TOP.
Yaşam hakkı	29	221	26	2	65	2	60	5	37	13	459
Cinsel sömürüye karşı korunma hakkı	4	27	27	2	6	10	-	1	42	-	119
İşkence, kötü muamele, şiddet, ölüm cezasına karşı korunma hakkı	1	1	-	4	-	2	-	-	-	-	8
Tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı	-	21	1	2	4	-	3	7	6	-	44
Eğitim Hakkı	-	2	1	-	10	8	-	1	-	-	22
Kişi güvenliği ve bütünlüğünün korunması hakkı	23	100	12	4	21	12	25	3	47	-	247
TOPLAM	57	372	67	14	106	34	88	17	132	13	900

16- <https://www.gazeteduvar.com.tr/urfada-mahalle-arasinda-dolasan-zirhli-arac-5-yasindaki-cocugu-ezdi-haber-1539076>

<https://www.karar.com/guncel-haberler/yalovada-cocuga-polis-siddeti-dur-ihtarina-uymayan-lisellileri-20-dakika-1640115>

17- <https://beyazgazete.com/haber/2021/2/27/insaatin-9-uncu-katindan-dusen-isci-hayatini-kaybetti-5983442.html>

18- <https://www.internethaber.com/mersinde-korkunc-olay-15-yasindaki-cocuk-kanlar-icinde-kaldi-2164023h.html>

19- Aynı haberde birden fazla hak ihlali bulunan haberler için çoklu kodlama yapılmıştır.

715 haber üzerinden gerçekleştirilen inceleme, yaşam hakkı ihlallerinin konu edildiği haberlerin yaklaşık yarısında (% 48) failin ya da ihlalden sorumlu olanlardan en az biri, çocuğun ebeveynleridir. Bu haberlerin 179'unda ebeveynin ihmali sonucunda 202 çocuğun hayatını kaybettiği bilgisine ulaşılmıştır. Cinayet sonucu yaşamını yitiren 6 ve intihar eden 7 çocuğun maruz kaldığı hak ihlali de ebeveyn ile ilişkilendirilmiştir. Ebeveynler benzer şekilde çocukların güvenlik ve vücut bütünlüğü hakkının ihlal edilmesine yol açan olaylarda da fail ya da ihmalin sorumlusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların yaralanması, zarar görmesi ile sonuçlanan olayların %40'ında bu ihlalden sorumlu kişinin ebeveyn olduğu tespit edilmiştir.

Kamu otoriteleri ve yerel yönetimler çocuğun yaşam hakkının ihlali ile toplam 65 haberde ve çocuğun güvenlik ve vücut bütünlüğü hakkının ihlal edilmesi olarak değerlendirilen 21 olayda doğrudan ya da ihmali sorumluluğa sahiptir. 12 olayda ise öğretmenlerin ve okul idarecilerinin sorumluluğu olduğu tespit edilmiştir.

Çocuğun cinsel sömürüye karşı korunma hakkının ihlal edildiği tespit edilen haberlerde de bu ihlalin sorumluları arasında ebeveynler ve ebeveynlerin ilişkide olduğu kişiler failler öne çıkmaktadır. Bu hakkın ihlaline dair haberlerin yaklaşık yarısında (54 haber) çocuğun ebeveynleri ya da ebeveynlerin ilişkili olduğu kişiler (akraba, partner vs.) tarafından cinsel istismara, sömürüye ya da tecavüze uğradığı bilgisi yer almaktadır. Ebeveyn ya da onun ilişkili olduğu kişi kaynaklı cinsel istismar yaşayan çocuk sayısı 91, tecavüz edilen çocuk sayısı ise 68'dir. Ayrıca 10 haberde toplam 18 çocuğun cinsel sömürüye karşı korunma hakkının öğretmenler ve okul idarecileri tarafından çiğnenmesi söz konusudur. 6 haberde ise kamu otoritelerinin çocuğa yönelik cinsel sömürüye karşı korunma hakkı ihlali yaptığı tespit edilmiştir. Tablo 6'da diğer kategorisi altında kodlanan 4 haberde yatılı Kuran kurslarındaki görevliler veya tarikatlara bağlı merkezlerdeki görevliler tarafından 1 çocuğun cinsel tacize uğratıldığı ve 12 çocuğa tecavüz edildiğine ilişkin haberlere ulaşılmıştır.

Çocukların kolluk kuvvetleri tarafından hak ihlaline uğratıldığı tespit edilen 7 haberde çocukların birden çok hakkının ihlal edildiği görülmektedir. Buna göre güvenlik ve güvenlik kuvvetleri 2 çocuğun yaşam hakkının, 4 çocuğun güvenlik ve vücut bütünlüğü hakkının, 6 çocuğun işkence ve kötü muameleden korunma hakkının ihlal edilmesine yol açmıştır. Ayrıca haberlerden 2 çocuğun cinsel sömürüye karşı korunma hakkının ihlalinde güvenlik kuvvetlerinin ihmali sorumluluğu bulunmaktadır.

İhlaller İlişkin Değerlendirme

Medyaya yansıyan ve yaşam hakkı ihlalleri olarak değerlendirdiğimiz 331 haberde yer alan olaylarda 122'si kız 260'ü ise oğlan olmak üzere toplam 386 çocuk hayatını kaybetti, 109 çocuk ise yaralandı. Verilerimize göre 386 çocuktan 60'ı cinayet, 15'i intihar, 12'si ise çalıştırılan çocukların uğradıkları kazalarda yaşamını yitirdi. Çocuklar için yeterli güvenlik önlemlerinin alınmadığı veya yeterli denetimlerin yapılmadığı ev, mahalle ortamları, oyun alanları ve trafik düzeni gibi önlenebilir kazalarda ise 299 çocuk hayatını kaybetti.

Neredeyse her gün bir çocuğun, çocuk ve ebeveyn eğitimleri ve gerekli diğer önlemlerin alınmasıyla çoğunluğu önlenebilecek olaylarda hayatını kaybetmesi ve 109 çocuğun yaralanması üzerinde düşünülmesi gereken bir tablodur. Haberlerde ihmal nedeniyle meydana gelen bu olaylarda ebeveynler ve taşıt sürücülere fail olarak karşımıza çıkmasına rağmen yerel yönetimler dahil olmak üzere kamu otoritelerinin ve çocuk emeğini sömüren işverenlerin sorumluluklarının göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Kaldı ki yaşam hakkı ihlallerinin bazılarında doğrudan kamu makamlarının sorumlu olduğu haberlerden de anlaşılmaktadır. Örneğin 21 Mart tarihli habere göre Şırnak'ta kırsal alanda buldukları cismin patlaması sonucu 2 çocuk yaşamını yitirmiştir.²⁰ Oysa Ottawa Sözleşmesi gereğince çatışma artışı patlayıcılar ve mayınların temizlenmesi ve riskli alanların işaretlenmesi devletlerin yükümlüğüdür.

4 Eylül tarihli bir haberde ise Şırnak'ta İdil ilçesinde meydana gelen olayda Mihraç Miroğlu zırhlı araç çarpması sonucu hayatını kaybetmiştir.²¹ Zırhlı araçların kent içinde kullanılması konusunda İnsan Hakları Derneği ve Diyarbakır Barosu tarafından hazırlanan raporlarda zırhlı araçların neden olduğu ölümlerin durdurulması için gerekli önlemlerin alınması taleplerine rağmen bu konuda hiçbir adım atılmamıştır.

Çocuğun korunmasına özel ve geniş olarak yaklaşımın getirdiği ÇHS, Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Lanzarote Sözleşmesi), Engelli Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler çocukların her türlü cinsel sömürüye karşı korunmalarını güvence altına alıp, devletlerin her türlü istismar ve kötü muameleye karşı gerekli olan yasal, idari, toplumsal ve eğitsel önlemleri alması gerektiğini hükme bağlar. Çalışma kapsamında ulaşabildiğimiz veriler, çocukların her türlü cinsel sömürü ve cinsel istismarıyla mücadelede önleyici, koruyucu ve ceza hukukuna ilişkin hala yetersizlik içinde olduğunu, bu alanlarda kapsamlı ve etkili ve ulaşılabilir mekanizmaların eksikliğini vurguluyor.

Yalnızca medya izlemesiyle ulaşabildiğimiz bu verilerin gerçek verilerin çok daha altında olduğunu hatırlatmak isteriz. Ancak tek başına bu veriler bile devletin, bu ihlal ve suçlara karşı alması gereken önlemlere dair sorumluluğunu hatırlatmaya yetiyor. Etkili müdahale mekanizmaları, hem genel kamuya hem de özellikle çocuklara yönelik bilgilendirme, farkındalık

20- <https://www.internethaber.com/sirnakta-bulduklari-cisim-patlaman-2-cocuk-hayatini-kaybetti-2171799h.html>

21- <https://www.gazeteduvar.com.tr/zirhli-aracin-oldurdugu-mihrac-miroglunun-babasi-bizi-kimse-duymuyor-haber-1533808>

ve bilinç arttırma çalışmalarının önemi açıkça görülüyor. Bu ihlaller karşısında etkili yaptırım ve yasal düzenlemelere duyulan ihtiyaç faillere yönelik uygulanan iyi hal indirimleri ve cezasızlık gibi pratikler de çocuğun cinsel istismar ve sömürüsüne karşı mücadele de önemini korumaya devam ediyor. Yine hak ihlallerin önüne geçmede devlet politikalarının geliştirilmesi, yaş ve gelişimlerinin esas alındığı çocuk katımlı programların oluşturulması bütün bu tedbir ve önleme temelli çalışmaların sivil toplum örgütleri ile ortaklaşarak gerçekleştirilmesi gerekliliğini ortaya koyuyor.

İzleme çalışması kapsamında incelediğimiz haberlerden yola çıkarak 2021 yılı içinde 91 haberde 165 çocuğun cinsel sömürüye karşı korunma hakkının ihlal edildiğini tespit ettik. Bu çocukların 77'si kız, 31'i ise oğlan çocuğuydu. Haberlere yansıyan 57 cinsel sömürü ve istismar vakasında ise çocuğun cinsiyetine dair bir bilgiye ulaşamadık. 74 çocuğun ihlale uğradığı 43 haberde faillerden en az birisi ebeveyn veya ebeveynin ilişkili olduğu kişi olarak karşımıza çıktı.

28 Mayıs 2021 tarihinde devlet korumasında altında Sevgi Evleri'nde kalan 15 ve 16 yaşlarındaki iki kız çocuğa aralarında halalarının da bulunduğu 4 kişi tarafından fuhuş yaptırıldığı haberi medyaya yansımıştır.²² Habere göre çocuklardan biri 6 ay önce diğeri ise 3ay önce kaldıkları Sevgi Evleri'nden kaçmıştı. Haberde devlet koruması altında olmalarına rağmen kaçış olayının üzerinden ancak 3-6 ay zaman geçtikten sonra çocukların bulunmuş olmasına ilişkin herhangi bir bilgiye ise yer verilmemiştir. Oysa çocukların kaybolmasına ilişkin vakalarda etkili bir arama çalışması yürütülmesi devletin temel sorumluluğudur.

ÇHS başta olmak üzere Türkiye'nin taraf olduğu tüm uluslararası düzenlemeler, Anayasa ve ulusal düzlemde çocuğa yönelik işkence, şiddet, kötü muamele ve insanlık onuruna aykırı eylem ve söylemler yasaklanmıştır. Çocuğa özgü adalet sistemi içerisinde geliştirilen ilke ve standartlar devletlere yükümlülüklerini vurgularken, uluslararası sözleşme ve düzenlemeler, çocuğun yüksek yararı ilkesini hatırlatır. Çocuğa yönelik şiddet hallerinin aile içinde gelişebileceği gibi cezaevi, bakımevi gibi kapalı ortamlarda, okul, sağlık gibi çok geniş alanlarda gelişebildiği açıktır.

Çocukların güvenliği ile ilgili her türlü önleyici ve koruyucu önlem ve tedbirleri içeren mekanizmaları oluşturmak, çocuğa yönelik şiddet ve kötü muamele gibi hak ihlalleri karşısında etkili yaptırım süreçlerini işletecek sistem oluşturmak devlete yüklenmiş bir yükümlülüktür.

Çevrimiçi haber siteleri ve gazeteler üzerinden yürüttüğümüz izleme çalışması kapsamında, 2021 yılında internet medyasında çocuğun işkence, kötü muamele, şiddetten korunma hakkının ihlaline dair 7 habere rastlanabilmiştir. Bu haberlerden yola çıkılarak 21 çocuğun hak ihlaline maruz bırakıldığı tespit edilmiştir. Çocukların 5'inin oğlan, 2'sinin ise kız çocuğu olduğu bilgisi haberlere yansımıştır. Haberler incelendiğinde, ihlallerin faillerinin polis veya bekçiler olduğu görülmüştür.

Örneğin 20 Kasım'da medyaya yansıyan habere göre; Yalova'da 3 öğrenci dur ihtarına uymadıkları gerekçesiyle polisler tarafından 20 dakika boyunca darp edildiklerini, darp raporu almalarının engellendiğini ve polislerden şikayetçi olmamaları için uyarıldıklarını belirtmiştir.²³

22- <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/igrenc-olay-tutuklananlardan-birisi-oz-halasi-cikti-6456276/>

23- <https://www.karar.com/guncel-haberler/yalovada-cocuga-polis-siddeti-dur-ihtarina-uymayan-liselleri-20-dakika-1640115>

24 Mayıs tarihli bir başka haberde ise biri çocuk iki kişi polis ve bekçiler tarafından darp edildiği ve götürüldükleri karakolda kendilerine su dahi verilmediğine ilişkin bilgiler yer almıştır²⁴. Yaşanan bu olayla ilgili kamera görüntüleri de medyaya yansımıştır.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi; 2021 yılının ilk 11 ayındaki verilerine göre, kolluk güçlerinin toplanma ve gösteri özgürlüğü kapsamında yapılan barışçıl eylem ve etkinliklere müdahalesi sonucu işkence ve diğer kötü muameleye maruz kalanların en az 28'inin çocuk olduğunu raporlamıştır.²⁵

Çocuk haklarına yaklaşımın bütüncül ve kapsamlı olmasının önemi, çocukluğa özgü çok geniş bir yaklaşımı gerekli kılar. Öyle ki bir hak alanına yönelen ihlal hali (negatif ve pozitif yönleriyle) çocuğun birden fazla hak ve özgürlük alanını ihlal eder hale getirir.

Devletler, çocuğun ekonomik olarak sömürüsüne, tehlikeli işlerde çalıştırılmaması başta olmak üzere eğitimine, sağlığına, bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal gelişimine zarar verecek nitelikte çalıştırılmasına karşı hem yasal düzlemde hem de idari ve toplumsal açıdan gerekli tedbirleri almak, eğitici ve farkındalık artırıcı mekanizmalar almak gibi yükümlülükler altındadır.

İhmal ve istismarın her çeşidine karşı çocuğu korumakla görevli olan devletin çocukların çalıştırılmasının yasak olduğu temel ilkesiyle birlikte çocuğu koruyacak etkili tedbir ve politikalar oluşturması gerekir.

TÜİK²⁶ verilerine göre; Türkiye'de yüzde 70,6'sı erkek ve yüzde 29,4'ü kız çocuğu olmak üzere 720 bin çocuk işçi bulunmaktadır.²⁷ Ancak Türkiye'de çocuk işçiliğinin gerçek boyutları ise resmi verilerde perdeleniyor. Çocuk işçiliğinin azaldığına dayanak gösterilen istatistiklerde başta göçmen çocuklar ve sayısı 1,5 milyonu bulan çırak, stajyer ve meslek eğitimi gören öğrenci olmak üzere çocuk işçiliğinin ana gövdeleri eksik. Öte yandan çocuk işgücü anketleri, Türkiye'de mevsimsel olarak, çocuk işçiliğinin en az olduğu Ekim ile Aralık aylarında yapılıyor, bu da çocuk işçiliğinin gerçek boyutlarını gizliyor. Bunlar göz önüne alındığında, bugün Türkiye'de en az 2 milyon çocuk işçi olduğu görülmektedir.

İzleme çalışması kapsamında 2021 yılı içinde internet medyasında yer alan haberlerden yola çıkılarak 167 çocuğun tehlikeli işten ve ekonomik sömürden korunma hakkının ihlal edildiği tespit edilmiştir. Haberlerde bu çocukların 151'nin cinsiyetine dair bir bilgi bulunmaktadır. Çocukların 3'ünün kız 13'ünün ise oğlan çocuğu olduğu bilgisine ulaşılmıştır. İhlale uğrayan 167 çocuğun 89'u sığınmacı veya göçmendir. 12 çalışan çocuk işyerlerinde ya da sokakta çalışırken yaşamını yitirmiştir. Çocukların 9'u oğlan 1'i ise kız çocuğu olup 1 çocuğun cinsiyetine haberde yer verilmemiştir. 3 oğlan çocuğu bu olaylarda yaralanmıştır.

24- <https://www.birgun.net/haber/bekcilerin-darp-ettigi-genclere-su-bile-vermemisler-345795>

25- https://tihv.org.tr/wp-content/uploads/2021/12/Verilerle_2021_Yilinda_Insan_Haklari_Ihalleri.pdf

26- Türkiye İstatistik Kurumu

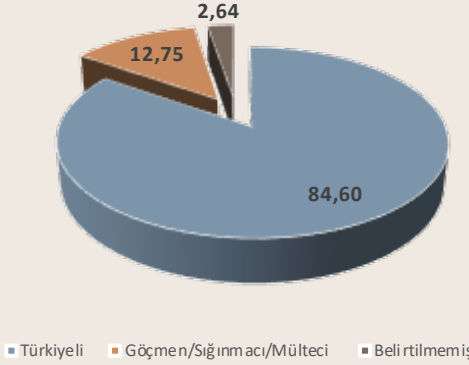
27- TÜİK haber linki: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>

Haberlere göre 105 çocuğun çalıştırılmasında ebeveynler ve ebeveynlerin ilişkide oldukları kişiler fail olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Covid 19 Pandemisi ve ekonomik krizin bir sonucu yoksulluğun yaygınlaşmasına rağmen devletin yeterli ve düzenli aile destekleri sunmamasının ebeveynlerde çocukları çalıştırma eğilimlerinin artması olarak değerlendirilebilir.

İzleme çalışmamızda dikkatimizi çeken bir diğer husus ise sığınmacı/göçmen çocukların tehlikeli işlerde çalışması konusunda dilendirilme dışında başka haberle karşılaşmamış olmamızdır. Türkiye de göz önünde olan gerçeklerden biri de mülteci çocuklarının çok ağır ve tehlikeli işlerde kayıt dışı, merdiven altı çalıştırıldıklarıdır. İnşaat, tekstil, geri dönüşüm, tarım, sanayi, pazar yerleri ve daha birçok sektörde sığınmacı/göçmen çocukların ekonomik yönden sömürüldükleri bilinmektedir. İhlallerin faillerine bakıldığında ebeveyn, bakım veren ve işveren olarak tespit edilmiş olsa da çalıştırılan çocukların yaşadıkları ihlaller konusunda yasaların yetersizliği, kontrol ve şikayet mekanizmalarının yetersizliği çocuk emeği sömürüsünün asıl nedenidir.

Hak İhlali Haberlerinde Sığınmacı/ Mülteci/Göçmen Çocukların Görünmezliği

Grafik 3: Hak İhlaline Uğrayan Çocukların Uyuşu/Statüsü

Çocuk hak ihlali tespit ettiğimiz 715 haberin analizi, hak ihlaline uğratılan çocukların 170'inin mülteci ya da göçmen olduğunu göstermiştir. Hak ihlaline uğratılan mülteci ya da göçmen çocukların 25'i kız, 35'i ise oğlan çocuktur. Çocukların 109'unun cinsiyetine dair bir bilgiye haberlerde rastlanmamıştır. Hak ihlali yaşayan mülteci ya da göçmen çocukların yarısından fazlasının (89 çocuk) tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkının ihlal edildiği görülmüştür. Haberlere yansıyan verilere göre, 2021 yılında hak ihlali yaşayan mülteci ve göçmen çocukların yaklaşık dörtte birinin yaşam hakkı ve % 22'sinin ise kişi güvenliği ve bütünlüğü hakkı

ihlal edilmiştir. Medyanın mülteci ve göçmen çocukların ölüm ve yaralanması ile sonuçlanan olaylara ilgisi onların yaşadıkları hak ihlallerinden çok dramatize edilerek okurun dikkatini çekecek haber içeriklerine ağırlık vermesinden kaynaklanmaktadır. Mülteci çocuklarla ilgili hak ihlali tespit edebildiğimiz haberler ağırlıklı olarak yoksulluk, yangın vb. sebeplerle²⁸ ölüm ya da yaralanmayı konu edinmektedir.

Tablo 7. Mülteci/göçmen/sığınmacı çocukların ihlal edilen hakları

İhlal edilen Hak	Çocuk Sayısı	%	% (çocuk sayısı)
Yaşam hakkı	40	23,53	4,38
Cinsel sömürüye karşı korunma hakkı	4	2,35	3,09
Tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı	89	52,35	3,32
Kişi güvelliği ve bütünlüğü hakkı	37	21,76	3,40
TOPLAM	170	100	6,04

Tabloda görüldüğü gibi, 2021 yılı içinde internet medyasında yayınlanan 715 haberde mülteci, göçmen ya da sığınmacı çocukların yaşadıkları eğitim hakkı ihlallerine dair hiçbir veriye ulaşılamamıştır. Göç İdaresi 2021 verilerine göre Türkiye’de yaşayan toplam 1.365.884 yabancı uyruklu çocuk yaşamakta, Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı rapora göre²⁹ eğitim çağında bulunan 1 milyon 124 bin Suriyeli çocuğun % 35’i eğitim hakkına ulaşamamaktadır.

Diğer yandan, Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) 2020 yılı verilerine göre Türkiye’de 127.140 kadar Suriyeli çalışan çocuk bulunmaktadır³⁰. 2021 yılında incelenen 82 çevrimiçi platform ve gazetede mülteci/göçmen çocukların tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkının ihlal edildiğini tespit edebildiğimiz 6 habere rastlanılmıştır³¹. Bu haberlerden yola çıkarak toplam 89 mülteci çocuğun tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkının ihlal edildiği verisine ulaşılmıştır.

Eğitim hakkı ihlal edilen, ekonomik sömürüye uğratılan ve çocuk işçi olarak çalışmak zorunda kalan mülteci ve göçmen çocuk sayısının resmi rakamlara göre bu denli yüksek olmasına rağmen bu çocukların yaşadığı hak ihlallerinin medyanın gündeminde çok sınırlı bir yer tutuyor olması, ihlalin görünmez kılınmasına ve çocukların yaşadığı ayrımcılığın katlanarak artmasına sebep olmaktadır.

28- Esenyurt’ta 4 Suriyeli çocuğun öldüğü evden yoksulluk çıktı. Ailenin doğal gaz faturasını ödeyemediği için elektrik sobası kullandığı, yangının da bu sebepten çıktığı ortaya çıktı. <https://www.evrensel.net/haber/450147/4-multeci-cocuk-oldu-dogal-gazi-odeyemedikleri-icin-elektrikli-soba-kullanmislar>

Mersin’de eşarabının takıldığı narenciye paketleme makinesine kapılan 13 yaşındaki çocuk işçi Suriyeli U. K. vefat etti. <https://www.gazeteduvar.com.tr/paketleme-makinesine-kapilan-13-yasindaki-cocuk-iscisi-oldu-haber-1542116>

29- <https://t24.com.tr/haber/meb-raporu-suriyeli-cocuklarin-yuzde-35-i-okula-gidemiyor,1024611>

30- https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_739463.pdf

31- “İstanbul’da Suriyeli çocukları dilendirenlere operasyon yapıldı: 21 çocuk kurtarıldı” <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbulda-suriyeli-cocuklari-dilendirenlere-operasyon-yapildi-21-cocuk-kurtarildi-41725411#:~:text=Ard%C4%B1ndan%20belirlenen%20Ba%C4%9Fc%C4%B1ardaki%20iki,uyruklu%20%20ki%C5%9F%20g%C3%B6zalt%C4%B1na%20al%C4%B1nd%C4%B1>

Haber Yoluyla Çocuk Hak İhlali

Çevrimiçi yayıncılık yapan gazete ve haber platformların, tıpkı konvansiyonel medya gibi, büyük ölçüde hak odaklı bakış açısından uzak ve okurun haberi tıklaması ve sayfada daha uzun süre kalmasını garantiye almak için ihlale sebep olan olayın spekülatif, sansasyonel, dramatize edilmiş anlatımını öne çıkaran bir habercilik anlayışını benimsediği bilinmektedir. Medyanın çoğunlukla ticari amaçlarla ve yapısal ilişkileri ekseninde hareket eden kuruluşlar olması, özellikle insan hakları gibi alanlarda yaşanan ihlalleri görünür kılma ve yeni hak ihlalleri yaratmama konusundaki toplumsal sorumluluğun ikincil plana atılmasına sebep oluyor. Konvansiyonel medya gibi, çevrimiçi yayıncılık yapan medyada da, editörler ve haberi yapanlar, haber değeri atfetme, yani neyin haber değeri taşıdığına ve neyin haber değeri taşımadığına karar verme süreçlerinde anaakım gazetecilik anlayışının ve habercilik pratiklerinin etkisi altında hareket etmekte, bu bağlamda çocuklarla ilgili haberlerinde ölüm, şiddet, suç, istismar gibi okuru şoke eden olaylara haber değeri yüklerken örneğin eğitim, sağlık, ekonomik sömürüden korunma gibi hakları ihlal edilen çocuklarla ilgili olayları sayfalarına daha sınırlı biçimde taşımaktadırlar. Çocuklarla ilgili olaylar haberleştirilirken çocuğu özne olarak gören, çocuğun yaşadığı hak ihlalinin açığa çıkaran, ihlalin sorumlularını işaretleyen, ihlalin giderilmesi için yapılması gerekenleri tespit eden, bu bağlamda olayın arka plan bilgisine önem veren ve çocuğun haklarını gözetten bir gazetecilik anlayışının Türkiye’de hala çok sınırlı olduğu bilinmektedir³². Hak ihlallerini açığa çıkarmak yerine olaya, şiddete, drama, görseleğe odaklanan bir haber kurgusu öne çıkmakta, çoğu zaman çocuğun bir özne olarak varlığı ve gözetilmesi gereken hakları göz ardı edilmektedir. Bunun sonucunda medya hem çocuğun yaşadığının bir hak ihlali olduğu konusunda kamuoyunu bilgilendirme görevini/sorumluluğunu yerine getirmemekte³³, hem de çocuğun bir kez de hakkında yapılan haber yoluyla hak ihlali yaşamasına yol açmaktadır. Özellikle haberde kullanılan fotoğraf ve görseller; hak ihlali yaşayan çocuğun kimliğini açığa çıkaracak, tanınmasına sebep olacak bilgiler (çocuğun ya da yakınlarının ismi, adres, mahalle vb. bilgiler); çocuğun yaşadığı olayı unutmaya da unutulma hakkını zedeleyecek, travmayı tetikleyecek içerikler; ihlalin failini/faillerini ya da ihlalden sorumlu olanları gizleyen, çocuğu sorumlu tutan anlatım; çocuğun maruz kaldığı şiddeti ya da cinsel istismarı ayrıntılarıyla anlatarak okurun dikkatini/ilgisini çekmek

32- Umay Aktaş Salman, Çocuk Odaklı Habercilik Elkitabı, İPS İletişim Vakfı, İstanbul, 2019 https://bianet.org/files/static/bia_kitaplar/Cocuk_Odakli_Habercilik_Elkitabı.pdf ; Ezgi Koman ve Şeyma Özkan, Türkiye Yazılı Basınında Çocukların Temsili, Hrant Dink Vakfı, İstanbul, 2018 <https://hrantdink.org/attachments/article/1542/Turkiye-yazili-basınında-cocukların-temsili.pdf>

33- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin çocuğun refahını en geniş anlamda destekleyen bilgilerin yayılmasında medyanın sahip olduğu rolün açıklandığı ve taraf devletlere önemli görevler yüklediği 17. Maddesi, Sözleşmenin çocukların kendilerini ilgilendiren konularda görüş bildirme hakkını düzenlediği 12. Maddesi, ifade özgürlüğüne dair düzenleme içeren 13. Maddesi ve yine Sözleşmenin çocuğun özel yaşam, aile yaşamı veya haberleşmeye, onur ve itibara müdahale veya saldırıya karşı korunma hakkının içeren 16. Maddesi çocuklarla ilgili haberlerde, medyanın ticari kaygılarla hareket etmesinin neden kabul edilemez olduğunu ve çocuklarla ilgili haberlerde hak odaklı bir bakış açısı geliştirme gerekliliğini anlamamız bakımından yol göstericidir.

Orta ve Doğu Avrupa Bağımsız devletler Topluluğu Bölge Ofisi tarafından 2007 yılında kabul edilen Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları: Hak Temelli Perspektif” başlıklı program. Medya profesyonellerini, “çocuk haklarını koruma girişimlerini takip ederek ve çocuklara yönelik taahhütlerini yerine getirmeyenleri eleştirerek, çocuk haklarını gündemde tutmakla sorumlu” tutmaktadır (s.39). Program medyanın ticari baskılarla bu sorumluluktan kaçınmasını bir sorun olarak işaretlemekte, hak temelli perspektifin önemini vurgulamakta ve bu bağlamda 1999 tarihli Oslo Çağrısı’na atıf vermektedir: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 10. yıldönümünde beyan edilen Oslo Çağrısı, medyada “ticari ve finansal başarıların elde edilmesi sürecinde çocukların yüksek yararının birincil öncelik olarak görülme’si (s. 110) gerektiğinin altını çizmektedir. https://www.unicef.org/turkiye/media/2626/file/TURmedia_%20Cocuk%20Haklari%20ve%20Gazetecilik.pdf

üzere pornografikleştirme; ayrımcı, küçümseyen, alay eden, çocuğu korunmaya muhtaç-güçsüz-yetersiz varlık olarak gösteren ve insandışlaştıran anlatım, hak ihlali yaşayan çocuğun haklarının bir kez de haber yoluyla ihlal edilmesine yol açmaktadır.

Raporun bu bölümünde, çalışmaya dahil edilen haber platformları veya gazeteler arasında bir karşılaştırma yapma amacı taşımaksızın ve çocukların ya da çocuk hak ihlallerinin medyada nasıl temsil edildiğine dair genellenebilir bir veriye ulaşmayı hedeflemeksizin, izleme çalışmasının kapsamına giren ihlallere dair tespit ettiğimiz örnek haberler üzerinden “haber yoluyla hak ihlalinin” nasıl yapıldığını örneklemeyi hedefledik. Bu çerçevede, izleme çalışması kapsamına aldığımız 715 haberin 172’sinde (%19), toplam 248 çocuğun, yaşadığı hak ihlalinin yanı sıra haber yoluyla da hak ihlaline maruz bırakıldığını tespit ettik. Haber yoluyla hak ihlaline uğrayan çocukların 70’i kız, 92’si ise oğlan çocuğudur, ilgili haberlerde 80 çocuğun cinsiyetine dair bilgi bulunmamaktadır.

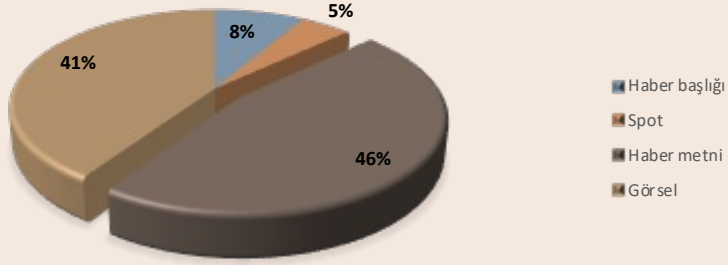
Tablo 8: Haber Yoluyla Hak İhlali

	Haber Sayısı	%	Çocuk Sayısı	%
Evet	172	24,05	248	18,72
Hayır	543	75,95	1077	81,28
TOPLAM	715	100	1325	100

Haberlerin %45’inde (110 haberde) hak ihlali haber metni içerisinde kullanılan sözcükler, verilen bilgi, olayın ve failin tanımlanması yoluyla yapılmaktaydı. Benzer şekilde haberde kullanılan görselin de büyük ölçüde (96 haberde) çocuk hakkı ihlaline yol açtığını tespit ettik. Haber üretim pratikleri içinde editoryal kontrolden ve düzeltmeden geçme ihtimali daha yüksek olan haber başlıkları (%9) ve spotlarda (%5) ise hak ihlaline yol açan ifade ve bilgilerin haber metinlerine göre daha az yer bulduğu görülmüştür. Bununla birlikte haber yoluyla hak ihlali tespit ettiğimiz haberlerin tanımlanan “Çocuğun özel yaşam, aile yaşamı veya haberleşmeye, onur ve itibara müdahale veya saldırıya karşı koruma hakkı” 38’inde ihlalin haberin başlık, spot, görsel ve haber metni öğelerinin birden fazlasında ve birden fazla biçimde gerçekleştiğini de belirtmek gerekiyor. Örneğin haberin metninde çocuğun kimliğini açığa çıkaracak bilgi verilirken haber başlığında, görselinde ya da spotlarında da benzer ya da farklı bir ihlalle karşılaşılabilir.

Grafik 4: hak ihlali Haberin Neresinde?

İnceleme kapsamında yer alan haberlerde en sık rastladığımız hak ihlali, çocuğun tanınmasına imkan sağlayacak biçimde kimliğini ifşa eden, unutulma hakkını ve özel hayatının gizliliğini ortadan kaldıran bilgilere yer verilmesiydi. Bu yönüyle, çalışma kapsamında incelenen 137 haberde -yani analize konu olan 715 haberin %19'unda ve haber yoluyla hak ihlali tespit ettiğimiz 172 haberin %80'inde- ihlali yaşayan çocuğun kimliğini Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 16. Maddesinde tanımlanan "Çocuğun özel yaşam, aile yaşamı veya haberleşmeye, onur ve itibara müdahale veya saldırıya karşı koruma hakkı"na ters düşecek biçimde açığa çıkaran öğelere yer verilmişti.

Tablo 9: Haberde Çocuğun Hangi Hakları İhlal Ediliyor

	S	%	% (çocuk sayısı)
Adını/soyadını vererek mahremiyet ihlali	32	12,45	4,38
Yaşadığı yeri, yakınlarını vb. vererek mahremiyet ihlali	44	17,12	3,09
Çocuğun fotoğrafını tanınacak biçimde kullanma	92	35,80	3,32
Hak ihlalden çocuğu sorumlu tutma	24	9,34	3,40
Faili koruma/gizleme	8	3,11	6,04
Şiddeti pornografikleştirme	33	12,84	3,85
Cinsel istismarı pornografikleştirme	5	1,95	20,98
Dramatize etme/klişeleştirme	12	4,67	4,53
Aidiyetini açığa çıkararak hak ihlali ile ilişki kurulmasına neden olma	6	2,33	4,45
Diğer	1	0,39	3,55
TOPLAM	257	100	57,58

Tablo 9'da görüldüğü gibi, çalışma kapsamında incelenen haberlerin %13'ünde çocuğun fotoğrafının ya da video görüntüsünün çocuğun tanınmasına izin verecek şekilde yayınlandığını gördük. Görüntülerin bir kısmı, fotoğraf ya da video buzlanmış olmasına rağmen çocuğun tanınmasına imkan verecek kadar netti. Bir kısmında ise görüntünün buzlanmadan yayınlanması söz konusuydu. Diğer yandan çalışma kapsamında incelenen 715 haberin yaklaşık % 5'inde çocuğun adının, soyadının ya da her ikisinin birden çocuğun tanınmasına imkan sağlayacak biçimde kodlanmadan verildiğini gördük. Bu tür haberlerde, haberin başlığında ya da girişinde çocuğun ismi kodlanırken metin içinde bir ya da birden çok defa isminin, soy isminin ya da her ikisinin kodlanmadan, çocuğun kimliğini açığa çıkaracak biçimde kullanılması söz konusuydu. Benzer şekilde, 715 haberin %6'sında çocuğun kimliği, çocuğun yaşadığı yer ya da yakınlarının isimleri kullanılarak açığa çıkarılmaktaydı. Kimi haberlerde çocuğun ve yakınlarının soy ismi kodlanmış olsa bile, annenin, akrabaların ya da failin isminin verilmesi ile çocuğun kimliğinin tanınmasına yol açacak bilgiler ifşa edilmekteydi. Özellikle küçük nüfuslu yerlerle, mahalle, ebeveyn ya da akrabaların isimleri, kimi durumlarda ise failerin isimleri, çocuğun kimliğinin tanınmasına yol açacak bilgiler olarak haber metnine yerleştirilmişti.

Raporda, çocuğun mahremiyetinin ihlaline yol açan bu türden haberlere örnek vermeyi çocuğun bir kez daha hak ihlali yaşamasına sebep olmamak için uygun bulmadık. Ancak haberde çocuğun hak ihlali yaşadığı yere ya da yakınlarına dair bilgilerin çocuğun mahremiyetini nasıl ihlal edebileceğini açıklayabilmek için Milliyet gazetesinin yayınladığı "11 yaşındaki çocuk hamile çıktı! Annesinin erkek arkadaşı gözaltında" başlıklı haberi bu türden bilgileri kapatarak paylaşma gereği hissettik. Haberde cinsel istismara uğrayan çocuğun, istismardan şüphelenen anneannesinin yaşadığı ilin ve mahallenin adı açık biçimde verilmişti. Çocuğun, annesinin ve istismarda bulunan erkeğin adının baş harfleri ise kodlanarak verilmişti. Anneanneninin yaşadığı mahallenin açıkça belirtilmesi, küçük nüfuslu bir ilde kendisinin ve yakınlarının isimlerinin baş harflerine yer verilmesinin, çocuğun kim olduğunun anlaşılmasına sebep verecek bir bilgi olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve haberde anlatılan olayın anlaşılması bakımından özel bir önemi olmayan bu türden bilgileri yayınlama konusunda karar verirken basın mensuplarının çocuğun yüksek yararı ilkesini gözetmesinin önemli olduğunu düşünüyoruz.

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/11-yasindaki-cocuk-hamile-cikti-annesinin-erkek-arkadasi-gozaltinda-6517031>

Çalışma kapsamında incelenen haberlerde çocuğun cinsel sömürüye karşı korunma hakkının ihlalini tespit ettiğimiz 92 haberin 39'unda toplam 64 çocuğun haber yoluyla da hak ihlali yaşadığını tespit ettik. Başka bir deyişle, çocukların cinsel istismarını konu edinen haberlerin %42'sinde haberde kullanılan dil, fotoğraf gibi öğeler ya da çocuğun kimliğinin ifşası gibi sebeplerle bir kez daha hak ihlali yaşamasına sebep olunmuştur. Yukarıda ele aldığımız haber, cinsel istismar yaşayan çocuğun bir kez de haber yoluyla hak ihlali yaşamasını örneklemektedir. Çocuğun cinsel sömürüye karşı korunma hakkının ihlal edildiği olayları konu edinen 5 haberde ise, tecavüzün ya da tacizin ayrıntılı betimlemesi yoluyla "pornografikleştiren" bir anlatıma yer verildiği görülmüştür. Basının bu tür olaylarda okurun ilgisini çekmek ve sayfada daha fazla zaman geçirmesini sağlamak adına, haberde aktarılan istismarın niteliğinin ya da çocuğun yaşadığı hak ihlalinin okur tarafından anlaşılmasına katkısı bulunmayan ayrıntıları

aktarması, istismarın okurda merak ya da heyecan uyandıran pornografik bir anlatıma araç edilmesi sebebiyle son derece sorunludur. Söz konusu haberlerin bu yolla sebep olduğu hak ihlalini tekrarlamamak için raporda bu haberlere atıf verilmemiş ve haberlerdeki görsel ve dil kullanımına yönelik incelemeye yer verilmemiştir.

Benzer bir durum, şiddetin pornografikleştirilmesinde, yani olayın anlaşılması bakımından habere bir katkısı olmayacak biçimde çocuğun yaşadığı şiddetin ayrıntılarının aktarılmasında, yaralı ya da ölü bedenlerin sergilenmesinde görülmektedir. Şiddetin bu şekilde pornografikleştirildiği 33 haber tespit edilmiştir. Yukarıdakine benzer sebeplerle bu haberlerin ayrıntılı incelemesine de raporda yer verilmemesi kararlaştırılmıştır.

Aşağıda yer verilen haberde ise, dramatik haber anlatısının ardında çocuğun yaşadığı istismarı gizleyen bir haber dilinin kullanımı örneklenmektedir. Çoğu zaman okurun ilgisini çekmek adına başvuru dramatikleştirme, olayın dramatik, okurun duygularını harekete geçiren öğelerini öne çıkarırken istismarın çoklu boyutunu görünmez kılma işlevi görmektedir. Araştırma kapsamında incelenen haberlerden 12'sinde bu türden bir dramatikleştirme söz konusudur. Milliyet gazetesinde yayınlanan "Kan donduran vahşet! 17 yaşında ve 5 aylık hamile olan S.... Öldürüldü" başlıklı haberde, 17 yaşında "dini nikah" ile evlendirilmiş ve hamile bırakılmış bir çocuğun "evlendirildiği" 24 yaşındaki erkek tarafından öldürülmesi konu edilmektedir. BM ÇHS'ye ve Türk Medeni Kanunu'na göre 18 yaşını tamamlamayan bireylerin evlendirilemeyeceği belirtilmekte evlilik adı altında yapılan eylemin cinsel istismarın meşrulaştırılma biçimi olduğu kabul edilmektedir³⁴. Buna karşılık, haberde çocuğun 17 yaşında evlendirilmiş olması ve hamile bırakılması "dini nikahlı" açıklamasıyla olağanlaştırılmış, katili "dini nikahlı eşi" olarak adlandırılmış ve böylece cinsel istismar örtbas edilmiştir. Haber, istismarı değil, çocuğun evlendirildiği erkek tarafından öldürülmesini konu edinmekte ve çocuğun 16 yerinden bıçaklanarak öldürüldüğü bilgisi habere dramatik öğe katmak üzere alt başlıklarda ve metinde 3 kez tekrarlanmaktadır. "Kan donduran vahşet!" başlığı da benzer şekilde okuru habere çekmek amacını taşımaktadır. Çocuğun ismi ve soy ismi haberde açıkça belirtilirken katilin ismi kodlanmakta, "talihsiz kız" olarak anılan çocuğun hamilelik fotoğrafına, sosyal medya hesabındaki bebeğiyle ilgili paylaşımına, okurun duygularını harekete geçirecek dramatik öğeler olarak yer verilmektedir. Diğer yandan haberde rastlanılan bir diğer sorun, "kıskançlık yüzünden öldürülmüş" başlığı altında katilin ifadesinden yola çıkılarak verilen bilginin cinayete "haklılaştırıcı/hafifletici sebep" sunma ihtimalidir. Kadın hak mücadelesinin bu konuda önemli ölçüde yol kat etmiş olmasına rağmen, medyada hala erkeklerin polis veya mahkeme önünde verdikleri ifadelerden yola çıkılarak "namus", "kıskançlık", "cinnet", "haysiyetiyle oynama" gibi sebepler cinayet sebebi olarak sunulabilmektedir³⁵.

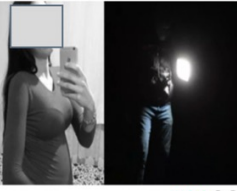
34- https://www.sabancivakfi.org/i/content/4853_2_Cocuk_Evlilikleri_ve_UluslararasıC4%B1.Sozlesmeler.pdf

35- Çocuğun isminin açıkça yayınlanması ve fotoğraflarına yer verilmesi yoluyla hayatta kalan yakınlarının hak ihlali yaşamaması için bu haberde isim ve fotoğrafları kapatmayı uygun gördük.

Kan donduran vahşet! 17 yaşında ve 5 aylık hamile olan S. öldürüldü

İsminin Korunak ilçesinde, 5 aylık hamile [redacted] 17, 3 aydır aynı yaşta olduğu bir nikahli eşi Anıl Y. (24) tarafından 16 yerinden bıçaklanarak öldürüldü. [redacted] un bebegi de ölümlen, genç kızın sosyal medyada kamerasını işi olduğu bir fotoğraf paylaşarak altına "Sabırsızlıkla bekliyordum seni bebeğim" yazdığı görüldü. Olay sonrası kaçan Anıl Y. ise polis eylemlerine yakalanarak gözaltına alındı.

17.03.2021 - 02:00 | Şah Gözlemleme: 07.03.2021 - 02:50.204

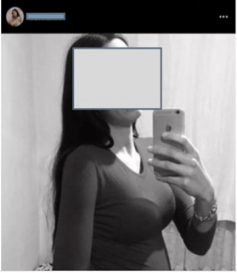
Olay, saat 23.00 sıralarında ilçeye bağlı Güneş Mahallesi 1158 sokakta meydana geldi. İddiaya göre, 5 aylık [redacted] sokakta yürütürdü anında, etkisizden gelen ve 3 aylık ajan yapıldığı diri nikahli eşi Anıl Y. tarafından bıçaklandı. Olay sonrası tahliye kız kardeşlerinde kardeş, sadırgan Anıl Y. ise daha olay yerinden kaçtı. Çeşitli kaynakların ifadesine olay yerine çok sayıda sağlık ve polis ekibi sevk edildi. Sağlık eylemlerine olay yerinde ilk müdahaleyi yapan [redacted] Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tepeköy [redacted] ve Akatırma Hastanesine kaldırıldı. Tahliye kız, buradan doktorların tüm müdahalesine rağmen kurtulanmadı.

POLİS DEDEKTİF GİLE İZ SÜRDÜ

Çıydan sonra kaçan şüphelinin eklemleri belirlenme polis eklemleri, koordinatları paylaşarak sokak şüphelinin yakalamak için çalışmaya başladı. Konak İlçe Emniyet Müdürlüğüne bilgi verilmiş polis eklemleri, şüphelinin kısa sürede yakalanarak, Akatırma Şube Müdürlüğüne bilgi Çıydet Büro Amirliği eylemlerine teslim etti.

16 YERİNDEN BİÇAKLANDI, ÇOCUĞU DA ÖLDÜ

Diri nikahli eşi Anıl Y.'nin bıçakları sadırsızına manuz kalan [redacted] nun diğımı yanından yasa bağarken, tahliye genç kızın kamerasını çocuğun da olduğu öğrendi.

'KİM BİLİR KALIR MIYLA, ÖLÜR MÜYÜZ?'

Orançaya kutlan- gönen [redacted] un, sosyal paylaşım platformunda kamerasını işi olduğu bir fotoğraf paylaşarak altına "Sabırsızlıkla bekliyordum seni bebeğim" yazdı bir fotoğrafı gönderdi. Olay yandan, genç kızın paylaştığı bir videoda onun sanatçı Sazen Akatırhan Kaçak adı parkına yer verildiği görüldü. "Bir daha bu yolları aynı havalede yürür müym, bir bir ne bekleriz karım, olur müym?" sözleri dikkat çekti.

2.El Aracın SPOTCAR'da seni bekliyor!

Orançaya kvrdı karı Enil'in ne kadar'ı fakalıda kayıver, hehe...

KISKANÇLIK YÜZÜNDEN ÖLDÜRÜLDÜ

[redacted] in emsazısı, savcının talebine emsazın arısında [redacted] Adı Tıp Kurumu morguna kaldırıldı. Polis eklemlerine olayla ilgili bağlantılı soruşturma sürdürülürken, emsazıye götülenin şüphelinin olayıye kiskancıyüzünden öldüğünü iddia ettiği öğrenildi.

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/kan-donduran-vahset-17-yasinda-ve-5-aylik-hamile-olan-sezen-alduruldu-6466540>

Kendisini vuran 8 yaşındaki çocuğun hayatı tehlikesi sürüyor

20 Nisan 2021 Sab Saat: 16:56 Gözlemleme: 20 Nisan 2021 Sab Saat: 19:02

Evde kimse yokken bulunduğu tabancayla oynayan 8 yaşındaki kızın kendi kendisini vurduğu iddia edilirken hastaneye kaldırılan kızın hayatı tehlikesi sürüyor.

Evde bulunduğu tabancayla oynayan 8 yaşındaki çocuğun kendi kendisini vurduğu iddia edildi. Polis olayla ilgili soruşturma başlattı.

Adana'da evde kimse yokken tabancayla oynayan 8 yaşındaki kızın kendi kendisini vurduğu öne sürüldü. Hastaneye kaldırılan kız çocuğunun hayatı tehlikesi devam ederken, annesi sinir krizleri geçiriyor.

Edinilen bilgiye göre, olay, Yüreğir ilçesine bağlı Akuncılar Mahallesi'nde iki katlı bir evin ikinci katında meydana geldi. İddiaya göre, [redacted] (8), evde kimse yokken tabanca ile oynamaya başladı. Kız çocuğu bir süre sonra tetiği dokununca kafasından yaralandı. Tabanca sesi duyan anne [redacted] emen eve çıktı. Kızın kanları içinde gören annenin feryadı üzerine yakından da yukan çıkarak yerli çocuğu Yüreğir Devlet Hastanesine götürdü. Burada kız çocuğuna ilk müdahale yapıldıktan sonra Adana Şehir Hastanesine sevk edildi. Kız çocuğunun durumunun kritik olduğu öğrenildi.

Adana Emniyet Müdürlüğü Acayış Şube Müdürlüğüne bağlı Çıydet Büro Amirliği eklemleri olayla ilgili inceleme başlattı. Polis olaydan sonra kararla tabancayı buldu. Polis olayın perçeken kaza olup olmadığını belirleyebilmek için çok sayıda kişinin ifadesine başvurdu. Kız çocuğunun annesi ise hastane önünde sinir krizleri geçirip gözyaşlarına boğuldu.

İncelediğimiz haberlerde rastladığımız bir diğer ihlal ise, maruz bırakıldığı hak ihlalinin sorumlusu olarak çocuğu gösteren bir dilin kullanılması olmuştur. Haber yoluyla hak ihlallerinin %9'unda çocuğu suçlayan %3'ünde de faili ya da ihmalin sorumlularını gizleyen bir haber diline rastladık. Haber3 sitesinde yayınlanan "Kendisini vuran 8 yaşındaki çocuğun hayatı tehlikesi sürüyor" başlıklı haberde, silahla yaralanan çocuğun ve annesinin isminin ve soy isminin açıkça verildiği görülmektedir. Çocuğun hayatta kalması durumunda, çevrimiçi ortamda bu habere on yıllar boyunca erişilebilecektir. Kimi durumlarda erişimin engellenmesi kararı alınması bile, başka mecralarda paylaşılması ya da alıntılanmış olan haberlerin tümüyle ortadan kaldırılmasını mümkün kılmamaktadır.

<https://www.haber3.com/guncel/3-sayfa/kendisini-vuran-8-yasindaki-cocugun-hayati-tehlikesi-suruyor-haberi-6010826>

Bu gibi haberlerde çocuğun kimliğinin ifşa edilmesi, çocuğun unutulma hakkı önünde engel oluşturmaktadır. Haberın yayınlandığı dönemde çocuğa yönelik açık bir hak ihlali yaratmadığı düşünülse bile, ileride çocuk açısından “utanma”, “utandırılma”, akranları tarafından alay edilme, damgalanma gibi sonuçlar doğurabilecektir. Ancak aşağıdaki haberi örnek olarak seçmemizin sebebi, haber dilinin çocuğun silahla yaralanmasının sorumlusu olarak yine çocuğu işaret etmesidir.

Haber, silahla yaralanmanın sorumluluğunu “kendisini vuran” sözcükleriyle başlıktan itibaren çocuğa yüklemektedir. Haber metninde “kendi kendisini vurduğu öne sürüldü” cümlesi yer almakta ve polisin olayın gerçekten kaza olup olmadığını araştırdığı bilgisine yer verilmektedir. Ancak evde bulunan silahın kime ait olduğuna ya da ruhsatlı olup olmadığına dair bir bilgiye haberde yer verilmemektedir. “Polis olaydan sonra kaçırılan tabancayı buldu” cümle yapısında da tabancanın kim tarafından kaçırıldığı bilgisini gizlemektedir. Böylelikle başlıkta ve haberde kullanılan cümle yapılarının faili gizleme ve ihlalin sorumluluğunu çocuğa yükleme işlevi gördüğü belirtilebilir. Örneğin “kendisini vuran” yerine “babasının/dedesinin/dayısının vb silahıyla vurulan” gibi bir cümle yapısı içinde çocuğun yaşam hakkına yönelik bu ihlalin silahı çocuğun erişebileceği bir yerde bırakan ve çocuk için yeterli güvenlik önlemini almayan ebeveynin sorumluluğu açığa çıkmış olacaktı.

Ebeveynin ihmhalini gizleyen bir diğer haber örneğinde ise, aynı yatakta yatırılan 3 mülteci çocuktan 2 yaşında olanının uykusunda 3 aylık kardeşinin ölümüne sebep olması konu edilmektedir. Haberde, Suriyeli çocuklarla ilgili birçok haberde olduğu gibi, çocuğun açık adı ve soyadına yer verilmekten imtina edilmemiş, böylece çocuğun unutulma hakkı ihlal edilmiştir. Haberde yer alan “Kardeşinin ölümüne kazara da olsa neden olan çocuğun yaşı 12’den küçük olduğu için göz altına alınmadı” ifadesi, hem çocuğun masumiyet karinesinin çiğnenmesine ve çocuk hakkında peşin hüküm verilmesine yol açmakta, hem de olayın çocuğun yaşının 12’den büyük olması durumunda çocuğun gözaltına alınması ile sonuçlanması gerektiği konusunda yargı içermektedir. Ancak haber aracılığıyla yol açılan hak ihlali, çocuğun kimliğinin açıklanması ve masumiyet karinesinin çiğnenmesiyle sınırlı değildir. Haber içinde yer alan videoda, yatağında uyuyan 2 yaşındaki çocuğun görüntüsü eşliğinde, 4 yaşındaki çocuk kullanılarak bebeğin ölümüne sebep olan sahne “canlandırılmış”, uyuyan çocuk uyandırılarak buzlanmış görüntüsü sergilenmiştir. Habere dramatik unsur katmak üzere hazırlanan bu mizansen, her iki çocuğun da hak ihlali yaşamasına sebep olmuştur. Haberde ebeveynin ihmalinden ise bahsedilmemektedir.

Uyurken ağabeyinin altında kalan 3 aylık bebeğin feci ölümü | Video

18.02.2021 | 11:32

Adana'da 3 aylık bebek uyurken aynı yatağı paylaştığı 2 yaşındaki kardeşinin altında kalıp boğularak hayatını kaybetti.

VIDEO DEVAM EDİYOR

Edinilen bilgiye göre, olay, merkez Yüreğir ilçesinde meydana geldi. İddiaya göre, Suriye'deki iç savaştan kaçarak 7 yıl önce Halep'ten Türkiye'ye gelen [REDACTED] ailesi Adana'ya yerleşti. Anne [REDACTED] çocukları 3 aylık Abdülselem, 2 yaşındaki [REDACTED] ve 4 yaşındaki [REDACTED] birlikte yattı. Yer yatağında yan yana yattıkları için gece uyurken [REDACTED] 3 aylık kardeşinin üzerine yattı. Anne, sabah kalktığı anda kardeşinin üzerinde uyuyan [REDACTED] yi kaldırdı. Ancak 3 aylık bebeğinin nefessiz kaldığını fark edince ambulans çağırdı. Olay yerine gelen ekipler bebeği Adana Şehir Hastanesine kaldırdı. Ancak bebeğinin nefes alamadığı için boğularak hayatını kaybettiği anlaşıldı.

Polis olayla ilgili anne ve babanın ifadesini aldı. Yasa gereği kardeşinin ölümüne kazara da olsa neden olan çocuğun yaşı 12'den küçük olduğu için gözaltına alınmadı. Adli tıp kurumu morguna kaldırılan bebek otopsinin ardından ailesi tarafından toprağa verildi.

<https://www.sabah.com.tr/video/yasam/uyurken-agabeyinin-altinda-kalan-3-aylik-bebegin-feci-olumu-video>

Sonuç

Çocukların hak öznesi bireyler olduğu gerçeği ve kabulüyle haklarının en çok ihlal edildiği alanlardan biri olan haber ve paylaşımları izlediğimiz bu çalışma ile hak ihlallerini görünür kılmayı amaçlamıştık. Çalışmamızı sonlandırdığımızda bu izleme alanının çok daha kapsamlı bir çalışmayı gerektirdiğini tespit ettik. Bu çalışmanın bir diğer amacı da ÇHS'de düzenlenen hak ve standartların medyaya nasıl yansıdığını haberler yoluyla görmek ve bu bağlamda Türkiye'nin Sözleşmeden kaynaklanan sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirdiğini değerlendirebilmektir. Sonuç olarak haberlere yansıyan ihlaller, kullanılan dil ve söylemlerin çocukların menfaatini esas almaktan uzak olduğunu tespit ettik.

Oysa devlet, pozitif yükümlülükleri kapsamında ÇHS'deki haklardan tüm çocukların eşit düzeyde yararlanmalarını sağlamak ve ayrımcılığa neden olan şartları ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli tedbir ve mekanizmalar oluşturması gerekiyor. Bununla birlikte medya organ ve aktörlerinin hem politik düzlemde hem de toplumsal algıyı oluşturma ve değiştirmedeki gücünü dikkate alarak çocuk hakları ve çocukluk algısı ve farkındalığıyla haberleri hazırlaması gerekliliği önemini korumaya devam ediyor.

Çocuğun etkili bir biçimde korunması ancak ÇHS, Avrupa Konseyi Lanzarote Sözleşmesi, BM Engelli Hakları Sözleşmesi, İstanbul Sözleşmesi çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımın hayata geçirilmesi ile mümkündür. Uluslararası sözleşmelerin öngördüğü çocukların her türlü cinsel sömürüye karşı korunmalarını güvence altına alıp, devletlerin her türlü istismar ve kötü muameleyle karşı gerekli olan yasal, idari, toplumsal ve eğitimsel önlemleri alması gerekir. 2021 yılına ilişkin yaptığımız izleme çalışması kapsamında ulaşabildiğimiz veriler, çocukların her türlü cinsel sömürü ve istismarıyla mücadelede önleyici, koruyucu ve ceza hukukunun yetersiz olduğunu, bu alanlarda kapsamlı, etkili ve ulaşılabilir mekanizmaların eksikliğini vurguluyor.

Yalnızca medya izlemesiyle ulaşabildiğimiz bu verilerin gerçek verilerin çok daha altında olduğunu hatırlatmak gerekiyor. Ancak tek başına bu veriler bile devletin, bu ihlal ve suçlara karşı alması gereken önlemlere dair sorumluluğunu vurgulamaya yetiyor. Etkili müdahale mekanizmaları hem kamuya hem de özellikle çocuklara yönelik bilgilendirme, farkındalık ve bilinç artırma çalışmalarının önemi açıkça görülüyor. Bu ihlaller karşısında etkili yaptırım ve yasal düzenlemelere duyulan ihtiyaç failere yönelik uygulanan iyi hal indirimleri ve cezasızlık gibi pratikler de çocuğun cinsel istismar ve sömürüne karşı mücadele de önemini korumaya devam ediyor. Yine hak ihlallerin önüne geçmede devlet politikalarının geliştirilmesi, yaş ve gelişimlerinin esas alındığı çocuk katılımlı programların oluşturulması bütün bu tedbir ve önleme temelli çalışmaların sivil toplum örgütleri ile ortaklaşarak gerçekleştirilmesi gerekliliğini ortaya koyuyor.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme başta olmak üzere tarafı olunan tüm uluslararası düzenlemeler, Anayasa ve ulusal düzlemde çocuğa yönelik işkence, Şiddet, kötü muamele ve insanlık onuruna aykırı eylem ve söylemler yasaklanmıştır. Özellikle ÇHS'nin çocukluğa ilişkin paradigması çocuğa yaklaşımın olması gereken düşünce ve uygulamalara kattığı perspektifte kendisini gösteriyor.

Çocuğa özgü adalet sistemi içerisinde geliştirilen ilke ve standartlar devletlere yükümlülüklerini vurgularken, uluslararası sözleşme ve düzenlemeler, çocuğun yüksek yararı ilkesini hatırlatır. Çocuğa yönelik şiddet hallerinin aile içinde gelişebileceği gibi cezaevi, bakımevi gibi kapalı ortamlarda, okul, sağlık gibi çok geniş alanlarda gelişebildiği açıktır.

Çocukların güvenliği ile ilgili her türlü önleyici ve koruyucu önlem ve tedbirleri içeren mekanizmaları oluşturmak, çocuğa yönelik şiddet ve kötü muamele gibi hak ihlalleri karşısında etkili yaptırım süreçlerini işletecek sistem oluşturmak devlete yüklenmiş bir yükümlülük. Bununla birlikte kamu otoritelerinin işkence ve kötü muamele ihlallerine ilişkin izleme ve raporlama çalışmaları bulunmuyor varsa bile bu çalışmalar kamuoyu ile paylaşılmıyor.

Çocuk haklarına yaklaşımın bütüncül ve kapsamlı olmasının önemi, çocukluğa özgü çok geniş bir yaklaşımı gerekli kılıyor. Öyle ki bir hak alanına yönelen ihlal hali (negatif ve pozitif yönleriyle) çocuğun birden fazla hak ve özgürlük alanını ihlal eder hale getiriyor.

Devletlerin, çocuğun ekonomik olarak sömürüsüne, tehlikeli işlerde çalıştırılmaması başta olmak üzere eğitime, sağlığına, bedensel, zihinsel, ruhsal ve toplumsal gelişimine zarar verecek nitelikte çalıştırılmasına karşı hem yasal düzlemde hem de idari ve toplumsal açıdan gerekli tedbirleri almak, eğitici ve farkındalık artırıcı mekanizmalar almak gibi yükümlülükler altında. İhmal ve istismarın her çeşidine karşı çocuğu korumakla görevli olan devletin çocukların çalıştırılmasının yasak olduğu temel ilkesiyle birlikte çocuğu koruyacak etkili tedbir ve politikalar oluşturması gerekir.

Tüm dünyada ve ülkemizde çocukların tehlikeli işlere ve ekonomik sömürüye maruz kalmasının temel sebeplerine bakıldığında ilk sırada yoksulluk geliyor. Ailenin yoksul olması, geçimini hiç ya da yeterince sağlayamaması, çocuğu çoğu zaman çalışma hayatına itmekte. Yoksulluğun yarattığı işsizlik çocuk işçiliğinin sebepleri arasında yer almakta, ailenin eğitim düzeyi, yeterli mesleki donanımının olmaması ülkede var olan ekonomik kriz, yüksek işsizlik oranı gibi sebeplerden dolayı ebeveyn/bakım verenlerin çalışmıyor/çalışmıyor olması çocuğun çalışması/çalıştırılmasının nedenlerini oluşturuyor.

Çocukları, haklarını ve gelişimlerini doğrudan ya da dolaylı yoldan etkileyen çok fazla etken olduğu açık ve yasalar, politikalar ve programlar oluşturarak hak ihlallerini mümkün olan en düşük seviyeye getirmek mümkün. Devletin, medya organ ve aktörlerinin, hak temelli sivil toplum örgütlerinin ve pek tabi çocukların bir araya gelerek yapabileceği de göz önünde tutulmalı.

EK 1

Çocuk hak ihlallerinin tespiti- kodlama formu

1. Haberin tarihi

1. OCAK
2. ŞUBAT
3. MART
4. NİSAN
5. MAYIS
6. HAZİRAN
7. TEMMUZ
8. AĞUSTOS
9. EYLÜL
10. EKİM
11. KASIM
12. ARALIK

2. Haberin yayınlandığı internet mecrasının adı:

3. Haberin başlığı:

4. Haber İçeriği

5. Haber yoluyla hak ihlali yapılmış mı?

1. Evet
2. Hayır

6. Haberde yer alan olayın geçtiği şehir belirtilmişse yazınız: (belirtilmemişse 7. Soruya geçiniz) .....

7) Haberde yer alan hak ihlalinden etkilenen çocuk sayısı biliniyor mu?

- 1.Evet
- 2.Hayır (Bu şıkkı işaretlediyseniz 8. Soruya geçiniz)

8. Haberde yer alan çocuğun/çocukların cinsiyeti biliniyor mu?

1. Evet
2. Hayır (Bu şıkkı işaretlediyseniz 9. Soruya geçiniz)

8.a) Haberde yer alan hak ihlalinden etkilenen kız çocuk sayısını yazınız:**8.b) Haberde yer alan hak ihlalinden etkilenen oğlan çocuk sayısını yazınız:****8.c) Haberde yer alan hak ihlalinden etkilenen LGBTİ+çocuk sayısını yazınız:****9. Haberde yer alan hak ihlalinden etkilenen çocuğun uyruğu belirtiliyor mu? (çoklu kodlama yapılabilir)**

1. Türkiyeli
2. Mülteci/sığınmacı/göçmen (bu şıkkı işaretlediyseniz 10. Soruyu yanıtlayınız. İşaretlemediyseniz 11. Soruya geçiniz)
3. Belirtilmiyor

10. Eğer çocuk mülteci/sığınmacı/göçmen ise hangi uyruktan? (Çoklu kodlama yapılabilir)

1. Suriyeli
2. Iraklı
3. Afgan
4. İranlı
5. Afrikalı
6. Diğer

11. Haberde yer alan hak ihlalinden etkilenen çocuğun yaşı belirtiliyor mu? (çoklu kodlama yapılabilir)

1. 0-24 ay
2. 2-6
3. 7-14
4. 15-18
5. Belirtilmiyor

12. Habere konu olan olayda çocuğun hangi hakkı/hakları ihlal ediliyor? (Çoklu kodlama yapılabilir)

1. Yaşam hakkı
2. Cinsel sömürüye karşı korunma hakkı
3. İşkence, kötü muamele, şiddet, ölüm cezasına karşı korunma hakkı
4. Tehlikeli işten ve ekonomik sömürüden korunma hakkı
5. Eğitim Hakkı
6. Kişi güvenliği ve bütünlüğü hakkı

13. Haberin konusu Ne? (Çoklu kodlama yapılabilir)

- 1) İhmal sonucu ölüm
- 2) İhmal sonucu yaralanma
- 3) Cinayet
- 4) Çocuğa kötü muamele/şiddet/yaralama
- 5) İşkence ve kötü muamele
- 6) Ev içi şiddet
- 7) Çocuk kaçırma
- 8) Çocuğu özgürlüğünden yoksun bırakma
- 9) Çocuk ticareti
- 10) Çocuk işçiliği
- 11) İş kazası sonucu yaralanma

- 12) İş kazası sonucu ölüm
- 13) Sokakta çalıştırılan çocuklar
- 14) Ayrımcılık
- 15) İntihar
- 16) Eğitimde fırsat eşitsizliği
- 17) Anadilde eğitim
- 18) Cinsel taciz
- 19) Tecavüz
- 20) Erken ve zorla evlilikler
- 21) Diğer (belirtiniz)

14. Habere konu olan hak ihlalinin faili belirtilmiş mi?

1. evet
2. hayır (bu şıkkı işaretlediyseniz 16. Soruya geçin)

15. Habere konu olan olayın faili kim? (çoklu kodlama yapılabilir)

1. Çocuk/Akran
2. Ebeveyn (koruyucu aile dahil)
3. Ebeveynin ilişkili olduğu kişi (Partner, arkadaş, akraba, komşu)
4. Siyasetçiler (Nefret söylemi ayrımcılık istismar)
5. Güvenlik kuvvetleri (polis, asker, korucu, özel güvenlik, bekçi)
6. Kamu otoriteleri (merkezi hükümete bağlı tüm birimler Kurumsal)
7. Yerel Yönetimler (belediyeler ve bağlı kuruluşlar politika düzeyinde)
8. Öğretmen
9. Din görevlisi
10. Taşıt Sürücülere
11. İşveren
12. Bakıcı (aile tarafından baktırılan kişi)

13. Zabita
14. Okul idarecileri
15. Bakımevi Personeli (çocuk bakımevlerindeki görevliler)
16. Cezaevi personeli (Gardiyan ve yöneticiler)
17. Sağlık Görevlisi (doktor, hemşire, hastabakıcı vb.)
18. Yasalar (ihlalin doğrudan yasadın kaynaklanması durumu için ama bunu düşünün karar sizin)
19. Diğer :Yazınız.....

16. Haberin yayımlandığı internet mecrasının bağlantı adresi

17. Haber yoluyla çocuk hakkı ihlali haberin neresinde yapılıyor? (çoklu kodlama yapılabilir)

1. Haber başlığı
2. Spot (alt başlıklar)
3. Haber metni
4. Görsel (fotoğraf-video)
5. Fotoğraf (video) altı yazısı

18. Haber çocuğun hangi hakkını ihlal ediyor? (çoklu kodlama yapılabilir)

1. Kesinleşmiş yargı kararı olmadan çocuğu suçlu gösteriyor.
2. Haberde çocuğun adını, soyadını veya ikisini birden kullanarak çocuğun kimliğini açığa çıkarıyor/mahremiyetini ihlal ediyor.
3. Haberde çocuğun yaşadığı yer, yakınlarının adı vb. öğelere açık ya da örtülü biçimde yer vererek çocuğun kimliğini açığa çıkarıyor/mahremiyetini ihlal ediyor.
4. Haberde çocuğun fotoğrafını -tanınacak biçimde- kullanarak çocuğun kimliğini açığa çıkarıyor/mahremiyetini ihlal ediyor.
5. Çocuğun yaşadığı hak ihlalden çocuğu sorumlu tutuyor (İhlale gerekçe-bahane üretiyor)

(basının mağduru suçlayan, yaşanan olayda/hak ihlalinde mağdurun da payı olduğunun altını çizen, böylece fail bakımından hafifleştirici sebep oluşturmaya çalışan, okur tarafından "o da o saatte oraya gitmeseydi, o da öyle giyinmeseydi, o da böyle davranmasaydı" gibi bir izlenim oluşturan bir dil kullanması bunun örneğidir)

6. Çocuğun yaşadığı şiddeti/vahşeti ayrıntılarıyla anlatarak pornografikleştiriyor (Şiddetin pornografikleştirilmesi:
(basının savaş, cinayet, katliam, kaza vb olayları aktarırken okurun ilgisini çekmek için şiddet görüntülerini teşhir etmesi, olayın şiddetin nasıl işlendiğine dair ayrıntılarına -gerçeğin okur tarafından anlaşılmasına bir katkısı olmadığı halde- ayrıntılarıyla yer vermesi)
7. Çocuğun yaşadığı cinsel istismarı ayrıntılarıyla anlatarak pornografikleştiriyor (İstismarın pornografikleştirilmesi: Basının okurun ilgisini çekmek ya da okurda haz uyandırmak için cinsel şiddet, tecavüz, istismar olaylarını aktarırken -gerçeğin okur tarafından anlaşılmasına katkısı olmayan- ayrıntılara yer vermesi)
8. Faili koruyan/gizleyen ya da suçu örtbas eden, istismarı-hak ihlalini görmezden gelen bir dil kullanıyor.
(Hak ihlalinin gerçek ya da olası failinin kim olduğu belli olmasına rağmen faili gizleyen, koruyan, ortada bir suç olduğunu inkar eden, suçu örtbas eden, başkasına atan bir haber dili kullanması. Örneğin iş kazasına uğrayan çocuk işçinin yaşadığı hak ihlalinin onun kendi dikkatsizliği sebebiyle ortaya çıktığını yazması. Bunun bir iş kazası olduğunu telaffuz etmemesi ya da işverenin tedbirsizliği sonucu olduğundan söz etmemesi. Ya da çocuğun yaşadığı istismarın tek sorumlusu olarak annenin gösterilmesi, gerçek failin, failerin gizlenmesi)
9. Çocuğun yaşadığı hak ihlalini tespit etmek, ihlalin ardında yatan yapısal sebepleri ve arka plan bilgisini açığa çıkarmak yerine olayı aşırı dramatize eden, klişeleştiren bir dil kullanıyor.
10. Suçu övüyor
11. Çocuğu hedef gösteriyor
12. Çocuğu, çocukluğu bir aşağılama unsuru olarak kullanıyor
13. Habere bir katkısı olmamasına rağmen çocuğun dinsel, cinsel, etnik kimliğini, aidiyetini belirterek okurun çocuğun yaşadığı hak ihlali ile bu kimliği arasında haberde aktarılan olayla doğrudan ilgisi olmayan bir ilişki kurmasına sebep oluyor.
14. Çocuğun dinsel, cinsel, etnik kimliği veya aidiyeti sebebiyle çocuğa yönelik ayrımcılık yapıyor, nefret söylemi kullanıyor.
15. Çocuğun deneyimini talileştiriyor/önemsizleştiriyor

EK 2 ÖRNEK HABER LİNKLERİ

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/sulama-kanalina-dusen-cocuk-yasamani-yitirdi-41836060>

<https://www.karar.com/sehir-haberleri/serinlemek-icin-havuz-giren-cocuklar-boguldu-1622858>

<https://www.internethaber.com/trabzonda-feci-olay-terastan-dusen-gorme-engelli-9-yasindaki-cocuk-hayatini-kaybetti-2192477h.htm>

<https://www.birgun.net/haber/bekcilerin-darp-ettigi-genclere-su-bile-vermemisler-345795>

<https://www.gazeteduvar.com.tr/batmanda-polis-ve-bekciler-bir-cocugu-darp-etti-haber-1522326>

<https://www.karar.com/sehir-haberleri/serinlemek-icin-havuz-giren-cocuklar-boguldu-1622858>

<https://www.karar.com/yasam/dogal-gazi-odeyemedikleri-icin-elektrikli-soba-kullanmislar-1643075>

<https://beyazgazete.com/haber/2021/4/21/adana-da-tabancayla-basindan-vurulan-cocuk-yasamini-yitirdi-6062966.html>

<https://www.birgun.net/haber/adana-da-sokakta-oyarken-silahla-vurulan-iki-cocuk-agir-yaralandi-356945>

<https://www.yenisafak.com/gundem/adanada-maganda-kursunu-ensesinden-cikti-minik-vildan-felc-kaldi-3637411>

<https://beyazgazete.com/haber/2021/4/21/adana-da-tabancayla-basindan-vurulan-cocuk-yasamini-yitirdi-6062966.html>

<https://www.birgun.net/haber/adana-da-sokakta-oyarken-silahla-vurulan-iki-cocuk-agir-yaralandi-356945>

<https://www.yenisafak.com/gundem/adanada-maganda-kursunu-ensesinden-cikti-minik-vildan-felc-kaldi-3637411>

<https://t24.com.tr/haber/meb-raporu-suriyeli-cocuklarin-yuzde-35-i-okula-gidemiyor,1024611>

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/avcilar-da-balkon-faciyasi-1-yasindaki-lina-duserek-oldu-6540130>

<https://www.haberturk.com/sanliurfada-posette-curumus-bebek-cesedi-bulundu-3058258>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cocuk-evleri-koordinasyon-merkezinde-istismar-iddiasina-3-gozalti-41885267>

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbulda-suriyeli-cocuklari-dilendirenlere-operasyon-yapildi-21-cocuk-kurtarildi-41725411>

EK 3: ÖRNEK HABERLER

GAZETE ADI	TARİH	İÇERİK	LİNK
KARAR GEZETESİ	HAZİRAN 2021	'Osmaniye'de Orman İşletme Müdürlüğü'ne ait yangın söndürmede kullanılan havuza giren 3 çocuktan ikisi boğuldu." ²	https://www.karar.com/sehir-haberleri/serinlemek-icin-havuza-giren-cocuklar-boguldu-1622858
KARAR GEZETESİ	ARALIK 2021	Esenyurt'ta 4 Suriyeli çocuğun öldüğü evden yoksulluk çıktı. Ailenin doğal gaz faturasını ödeyemediği için elektrik sobası kullandığı, yangının da bu sebepten çıktığı ortaya çıktı.	https://www.karar.com/yasam/dogal-gazi-odeyemedikleri-icin-elektrikli-soba-kullanmislar-1643075
BEYAZ GAZETE	NİSAN 2021	'Adana'da Tabancayla BaşındanVurulan ÇocukYaşamını Yitirdi", "Adana'da sokakta oynarken silahla vurulan iki çocuk ağır yaralandı ", "Adana'da mağanda kurşunu ensesinden çıktı: Minik V. felç kaldı "	https://beyazgazete.com/haber/2021/4/21/adana-da-tabancayla-basindan-vurulan-cocuk-yasamini-yitirdi-6062966.html
DERİK SESİ GAZETESİ	ŞUBAT 2021	Okulu olmayan mezranın öğrencileri uzaktan eğitime de yüz yüze eğitime de uzak kaldı	http://deriksesigazetesi.com/haber/okulu_olmayan_mezranin_ogrencileri_uzaktan_egitime_de_yuz_yuze_egitime_de_uzak_kaldi-4779.html
HÜRRİYET GAZETESİ	MAYIS 2021	Şanlıurfa'da bir evde, yaklaşık 2 ay önce öldüğü tahmin edilen, poşet içinde çürümüş bebek cesedi bulundu.	https://www.haberturk.com/sanlıurfada-posette-curumus-bebek-cesedi-bulundu-3058258
MİLLİYET GAZETESİ	HAZİRAN	Avcılar'da balkon faciası! 1 yaşındaki L düşerek öldü	https://www.milliyet.com.tr/gundem/avcilar-da-balkon-faciasi-1-yasindaki-lina-duserek-oldu-6540130
BEYAZ GAZETE	ŞUBAT 2021	Faali koruyan haber örneği : Kahramanmaraş'ta bir inşaatın 9. katından düşen 16 yaşındaki çocuk hayatını kaybetti.	https://beyazgazete.com/haber/2021/2/27/insaatin-9-uncu-katindan-dusen-isci-hayatini-kaybetti-5983442.html
BEYAZ GAZETE	HAZİRAN 2021	Faali koruyan haber örneği Çapa Makinesine Ayagini Kaptiran 8 Yasındaki Çocuk Yaralandı	https://beyazgazete.com/haber/2021/6/12/capa-makinesine-ayagini-kaptiran-8-yasindaki-cocuk-yaralandi-6093116.html

GAZETE ADI	TARİH	İÇERİK	LİNK
HÜRRİYET GAZETESİ	EYLÜL 2021	Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezinde istismar iddiasına 3 gözaltı	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/cocuk-evleri-koordinasyon-merkezinde-istismar-iddiasina-3-gozalti-41885267
CUMHURİYET GAZETESİ	KASIM 2021	TİHEK'in Sincan Kadın Cezaevi'ne ilişkin raporuna göre tutuklu annesinin yanında kalan 5 yaşındaki çocuk cinsel istismara maruz bırakıldı.	https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sincan-kadin-cezaevinde-cocuga-istismar-1888088
GAZETE DUVAR	KASIM 2021	Mersin'de eşarabın takıldığı narenciye paketleme makinesine kapılan 13 yaşındaki çocuk işçi Suriyeli U. K. vefat etti.	https://www.gazeteduvar.com.tr/paketleme-makinesine-kapilan-13-yasındaki-cocuk-iscisi-oldu-haber-1542116
GAZETE DUVAR	MAYIS 2021	Batman'da polis ve bekçiler 15 yaşlarındaki bir çocuğu yere yatırarak dakikalarca darp etti. Polisin şiddete tepki gösterenlere hakaret edip havaya ateş açtığı öne sürüldü.	https://www.gazeteduvar.com.tr/batmanda-polis-ve-bekciler-bir-cocugu-darp-etti-haber-1522326
HÜRRİYET	OCAK 2021	Suriye'den kaçak yollarla getirdikleri çocukları İstanbul'da dilendirdikleri belirlenen şüpheliler gözaltına alınırken 21 çocuk kurtarıldı. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbulda-suriyeli-cocuklari-dilendirenlere-operasyon-yapildi-21-cocuk-kurtarildi-41725411	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/istanbulda-suriyeli-cocuklari-dilendirenlere-operasyon-yapildi-21-cocuk-kurtarildi-41725411

2021 YILI
İNTERNET MEDYASI
ÇOCUK HAK İHLALI
İZLEME RAPORU

www.giyav.org.tr

Huzurevleri Mah. 53 Sok. No:8 Kayapınar/DİYARBAKIR
t: (0412) 223 00 90 e: g.vakfi@gmail.com w: gocvakfi@gmail.com